

**Nationaal Park
Drentsche Aa**

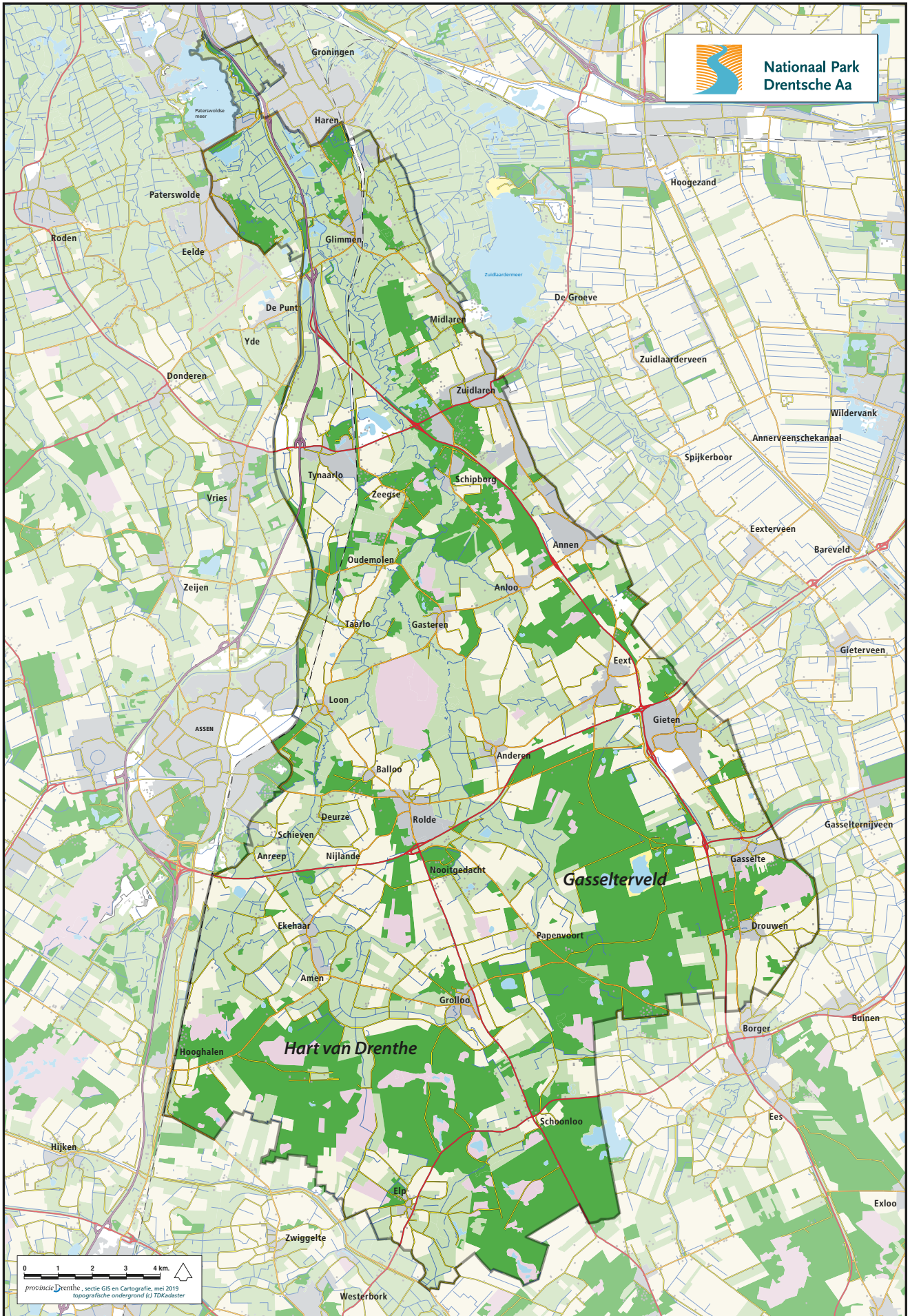
Jaarverslag 2019

Van brongebied tot benedenloop

Nationaal Park
Drentsche Aa

**Nationaal Park
Drentsche Aa**

Jaarverslag 2019

Van brongebied tot benedenloop

Voorwoord

Het Nationaal Park Drentsche Aa staat er in het algemeen goed op. Bewoners en gebruikers waarderen het gebied hoog, evenals de vele bezoekers uit de directe omgeving. Aan de andere kant horen wij nog regelmatig van familie en bekenden die op bezoek komen: 'Goh, we wisten niet dat het hier zo mooi is.' Een beetje meer profiel mag de Drentsche Aa wel hebben, oftewel in marketingtermen: de positionering van het Nationaal Park kan sterker. Dat is goed voor het draagvlak en voor de lokale economie. Daarbij is essentieel dat het gebied gekend en gewaardeerd wordt om zijn eigen unieke kwaliteiten – en dat die kwaliteiten behouden blijven. Een uitdaging waaraan in 2019 is gewerkt door het opstellen van het Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0 en de Merkgids Drentsche Aa.

Een opsteker in dit verband is de toezegging van minister Schouten van LNV om eenmalig zes miljoen euro beschikbaar te stellen voor de Nationale Parken, juist voor het versterken van de gebiedsidentiteit en de beleefbaarheid. De regeling van het ministerie vraagt om cofinanciering vanuit met name de provincies. Het provinciebestuur heeft zich daar sterk voor gemaakt. Met het vaststellen van de Omgevingsvisie Drenthe (2018) hebben Provinciale Staten ingestemd met het gebiedsgericht inzetten op twee Nationale Parken Nieuwe Stijl in Drenthe: Zuidwest-Drenthe (Dwingelderveld, Drents-Friese Wold plus Holtingerveld) en Drentsche Aa. Een aantrekkelijk landschap vormt de basis voor de vrijetijdseconomie, die een belangrijke pijler van de regionale economie vormt.

De positionering van het Nationaal Park Drentsche Aa is één van de uitdagingen waar we de komende jaren voor staan. Er zijn er veel meer. Zoals het klimaatbestendig maken van de waterhuishouding. De afgelopen twee zomers hebben goed duidelijk gemaakt dat het daarbij niet alleen gaat om het voorkomen van wateroverlast, maar ook om hoe we omgaan met droogte. Als geheel op zichzelf staand watersysteem, niet beïnvloed door andere systemen en met bovendien een functie in de drinkwatervoorziening, kan het stroomgebied van de Drentsche Aa daarin een voorbeeldrol vervullen.

Hetzelfde kan gezegd worden van de transitie naar natuurinclusieve landbouw, waarvan het belang door de 'stikstofcrisis' nog eens goed duidelijk is gemaakt. Onder meer in het project Bio-economie Drentsche Aa wordt daaraan gewerkt. Een voortrekkersrol kan en wil het Nationaal Park ook spelen in de energietransitie, waarbij de gezamenlijk inzet van alle partners is om manieren en vormen te vinden die passen bij het gebied: kleinschalig, lokaal en duurzaam. Het Overlegorgaan heeft daartoe afgelopen jaar de notitie 'Drentsche Aa, Landschap met energie?' vastgesteld en aangeboden aan de betrokken overheden.

Op al deze vlakken, en meer, borduren we voort op het werk dat in de voorgaande jaren is verricht. Dat gebeurde onder de bezielende leiding van Hendrik Oosterveld, die begin 2020 na negen jaar afscheid nam als voorzitter van het Overlegorgaan Drentsche Aa. Hendrik was een onvermoeibare pleitbezorger van het Nationaal Park en een voorzitter met een open oog voor alle belangen. Hendrik bedankt! Een wees ervan verzekerd dat we samen met alle partners van het Nationaal Park op dezelfde weg verder gaan.

Jaap Verhulst,
Voorzitter Overlegorgaan

Henk Jumelet,
Gedeputeerde provincie Drenthe

Algemeen

Drentsche Aa heet voortaan gewoon Nationaal Park

Het Nationaal Park Drentsche Aa heet vanaf 2019 gewoon 'Nationaal Park Drentsche Aa'. De eerdere naam 'Nationaal beek- en esdorpenlandschap' is destijds gekozen om het verschil met de andere nationale parken te benadrukken: een gebied met niet alleen natuur maar ook dorpen en landbouwgrond. Inmiddels kiezen de andere nationale parken ook voor een bredere benadering en is er dus geen wezenlijk verschil meer. 'Nationaal Park' bekt beter en is bovendien een internationaal bekend 'merk'.

Regering trekt geld uit voor nationale parken - Kwaliteitssprong Nationale Parken
In 2018 zijn de gezamenlijke ambities voor Nationale Parken nieuwe stijl neergelegd in de werkversie van de standaard. Die ambities richten zich op het ontwikkelen van grotere parken met een zo compleet mogelijk landschapsecologisch systeem. Het gaat om het versterken van de gebiedsidentiteit en de beleefbaarheid. Daarnaast is de verbondenheid met de regionale gemeenschap van belang, evenals educatie en onderzoeksprogramma's. Minister Schouten wil parken die zich willen ontwikkelen richting deze ambities extra ondersteunen. Hiervoor stelt zij eenmalig een bedrag van € 6 miljoen voor de periode 2021–2023 beschikbaar. Dit bedrag kan parken helpen bij het vormgeven van gebiedsprocessen om de natuur-, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten te versterken.

In haar brief van 26 juli 2019 aan de Tweede Kamer schrijft de minister dat zij trots is op de Nationale Parken, de pronkstukken van onze natuur. De Nationale Parken bieden veel kansen om natuur te beleven en tegelijkertijd bij te dragen aan het besef dat beschermen noodzakelijk is. Een sterke natuur kan daarnaast bijdragen aan andere ruimtelijke opgaven.

De regeling vraagt om cofinanciering vanuit de regio, met name van de provincies. Gedeputeerde van de provincie Drenthe Henk Jumelet heeft aangegeven zich daar sterk voor te gaan maken. Met De provincie zet in op het verder positioneren van twee Nationale Parken Nieuwe Stijl in Drenthe: Zuidwest Drenthe (Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Holtingerveld) en Drentsche Aa. Meteen na de Kamerbrief zijn er natuurlijk nog geen concrete doelen voor het subsidiegeld, maar Nationaal Park Drentsche Aa heeft wel wat ideeën. Belangrijke punten zijn bijvoorbeeld de klimaatadaptatie en het waterbeleid, kringlooplandbouw en de beleving van het Drentsche Aa-gebied. Daar kunnen we dit geld goed voor gebruiken en dat strookt goed met de plannen van de minister.

Hendrik Oosterveld, voorzitter van zowel het Overlegorgaan Drentsche Aa (tot 1 maart 2020) als het Samenwerkingsverband Nationale Parken, toonde zich verheugd over de toezegging van de minister. "Het is niet alleen een financieel gebaar, maar ook een waardering voor al die mensen die voor de nationale parken hebben gewerkt. In 2011 nam de overheid even afstand van de nationale parken

wat betreft subsidies”, aldus Oosterveld. “In de wetgeving bleef het wel staan als instrument en nu wordt het eindelijk weer door de regering omarmd. Over tien jaar willen we weer een goed functionerend stelsel. Ik denk dat het goed is om samen te werken aan een nieuw stelsel van nationale parken.”

Monitoringsrapportage Drentsche Aa - Derde Meting (2017)

Op 21 januari heeft het Overlegorgaan Drentsche Aa Monitoringsrapportage Drentsche Aa –Derde Meting (2017) vastgesteld, met inachtneming van enkele ter vergadering ingebrachte aandachtspunten. De secretaris en het Programmteam Drentsche Aa gaan kijken welke actiepunten eerder zijn op te pakken ten behoeve van het derde BIO-plan (2020-2030).

Sinds 2007 wordt er om de vijf jaar een integrale monitoringsrapportage van de Drentsche Aa opgesteld. Hierdoor kunnen we zien welke projecten en maatregelen in het Drentsche Aa-gebied uitgevoerd zijn, wat de effecten daarvan zijn, of de algemene ontwikkeling in het gebied naar wens verloopt en waar nog aandacht nodig is. Er wordt gewerkt met een vaste set indicatoren voor zes thema's uit het BIO-plan: water, natuur, landschap, landbouw, recreatie, leefbaarheid en energie. In de monitoringrapportage 2017 worden de meting van 2017 en de trend over de periode 2012-2017 weergegeven. De rapportage is als 'storymap' digitaal beschikbaar op onze website: www.drentscheaa.nl/organisatie-beleid/documenten.

Samenvatting meting effecten 2017

Kernconclusies water:

- verbetering van het watersysteem (beek, vismigratie);
- nog geen grote verbetering van de abiotiek;
- zorgpunt is de zomertemperatuur van de beek;
- toestand oppervlaktewater is matig tot goed, al is de waterkwaliteit voor karakteristieke natuur nog ontoereikend.

Kernconclusies natuur:

- op veel fronten verbetering maar de toestand is vaak nog maar matig tot goed;
- nog een grote opgave voor verwerving en inrichting (realisatie is halverwege).

Kernconclusies landschap:

- de Drentsche Aa is een gebied met internationaal zeldzame, unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten;
- er zijn veel projecten uitgevoerd om kwaliteiten te versterken;
- er is geen zicht op de ruimtelijke druk op velden en op de essen is er een toename van gewassen als bloembollen en fruit.

Kernconclusies landbouw:

- toename in economische vitaliteit en ook enige toename in milieudruk (bijvoorbeeld ammoniak) en een afname in verbreding voor natuur en andere maatschappelijke doelen.

Kernconclusies recreatie en toerisme:

- sterke sector met na de crisis ook weer verbeteringen.

Kernconclusies wonen en leefbaarheid:

- goede en veilige leefomgeving met relatief weinig krimp;
- matige bereikbaarheid van voorzieningen.

Zorgen over plan verdubbeling N34

Het Overlegorgaan heeft haar zorg uitgesproken over de impact van de voorgenomen verdubbeling van de N34 op het Nationaal Park Drentsche Aa en wil op de hoogte gehouden worden van het verdere proces.

Diverse bijeenkomsten en evenementen

Jaaropening

Op 29 januari was in Paviljoen Appelbergen de traditionele, zoals altijd weer drukbezochte, jaaropening van het Nationaal Park Drentsche Aa voor alle mensen uit het Drentsche Aa-netwerk. Voorzitter Hendrik Oosterveld dankte iedereen voor zijn/haar inzet voor het gebied. Ook hielden elf mensen een 'elevator pitch' van twee minuten. Diverse actualiteiten werden zo op een aantrekkelijke manier aan het netwerk gepresenteerd.

Uitzending Klokhuis

Het bekende tv-programma Het Klokhuis besteedde in een zevendelige serie aandacht aan de Nationale Parken in Nederland. De tweede uitzending op 16 april was gewijd aan het Nationaal Park Drentsche Aa. De uitzending is terug te zien op de website van het Klokhuis: <https://hetklokhuis.nl>

Dag van het Nationaal Park

Op 26 mei vond op de parkeerplaats Gasterse Duinen langs de weg Oudemolen-Gasteren de Dag van het Nationaal Park Drentsche Aa plaats, in het kader van de Europese Dag van de Nationale Parken van Europarc. Nationaal Park Drentsche Aa organiseerde deze dag in samenwerking met Stichting Het Drentse Landschap, IVN Regio Noord, Waterschap Hunze en Aa's, Waterbedrijf Groningen, Gemeente Aa en Hunze, Staatsbosbeheer en Geopark de Hondsrug.

Excursie beleidsmakers

Op 26 juni was er een excursie met beleidsmakers en statenleden in Nationaal Park Drentsche Aa. De deelnemers kregen een mooi beeld van het gebied door boeiende veldbezoeken met presentaties. Duidelijk werd dat er al veel gebeurd is maar dat er ook nog grote opgaven te wachten staan.

SIW Internationale Vrijwilligersprojecten – ruim 60 jaar interculturele uitwisseling

SIW is een organisatie die zich al 67 jaar inzet voor interculturele uitwisseling en de ontwikkeling van jongeren door onder andere vrijwilligersprojecten in Nederland te organiseren. De intensieve tijd die de jongeren samen doorbrengen en het kennismaken met elkaars cultuur, gewoonten en gebruiken leidt tot meer begrip tussen jongeren met verschillende achtergronden. Op 29 augustus werden de SIW-vrijwilligers door het Nationaal Park Drentsche Aa bedankt voor hun inzet, met pannenkoeken in de pannenkoekenboerderij in Gasteren.

Excursie natuurinclusieve landbouw

Op 13 september was er een gezamenlijke excursie van het Overlegorgaan en de Bestuurlijke Voorbereidingscommissie Drentsche Aa met als thema natuurinclusieve landbouw. Vanuit restaurant Van Tarel in Taarlo gingen de deelnemers per touringcar op weg door het Drentsche Aa-gebied. Vanuit de bus werden de leden bijgepraat over bezienswaardigheden en recente ontwikkelingen langs de route. Op vier stoppunten gaven vertegenwoordigers van de samenwerkende partners uit het Overlegorgaan een toelichting. Centraal stond onze inzet voor het op te stellen derde Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (BIO-plan 2020 - 2030) met de thema's natuur, landschap, water, landbouw, recreatie en leefbaarheid. Dit als invulling van onze verbrede doelstelling als Nationaal Park.

Bezoek uit Egypte

Op 22 september ontvingen medewerkers van het Nationaal Park Drentsche Aa collega's van Wadi el Gamal National Park en Gorgonia Beach Resort uit Egypte. Per fiets werd het gebied verkend en er ontstond een boeiend gesprek over de verschillen en overeenkomsten in de samenwerking met lokale partijen in een nationaal park.

Jubileum Waterbedrijf Groningen

Op 28 september zette Waterbedrijf Groningen ter gelegenheid van zijn 140-jarig jubileum zijn deuren open voor publiek. Als onderdeel daarvan fungeerde het bedrijf als gastheer van honderden wandelaars die meededen aan de Tocht om de Noord, een cultureel wandelevenement in de provincie Groningen. Voor deze sportieve deelnemers was uiteraard een watertappunt beschikbaar gesteld om de dorst te lessen. Na een mooie demonstratie van de monteurs van het bedrijf kregen de sportievelingen nog een exclusief ijsje getrakteerd, dat Waterbedrijf Groningen speciaal voor deze gelegenheid had laten maken.

Op Wereldwaterdag (22 maart) hielden Nationaal Park Drentsche Aa en Waterbedrijf Groningen traditiegetrouw een gezamenlijke excursie in het teken van drinkwater en natuur. Deelnemers ervaren hoe hecht de relatie tussen water (winning) en natuur (beheer) is. De Drentsche Aa is al sinds 1879(!) een belangrijke bron voor drinkwater. Dat kan alleen als de beek schoon is, en dat is precies wat de Drentsche Aa onderscheidt van veel andere beken in Nederland. Wereldwaterdag is een initiatief van de Verenigde Naties om waterbeheer, watermanagement en de (drink)waterproblematiek in de schijnwerpers te zetten.

Water

Dijkverbetering in noorden van Drentsche Aa-gebied

Waterschap Hunze en Aa's is begonnen met groot onderhoud aan de dijken langs de Drentsche Aa tussen de N34 en de Witte Molen. Door inklinking en bodemdaling zijn deze dijken te laag geworden om de achterliggende gebieden voldoende te beschermen tegen overstroming. Het waterschap hoogt de dijken zodanig op dat ze ten minste de komende dertig jaar aan de veiligheidsnormen blijven voldoen.

De te verbeteren dijktrajecten liggen grotendeels aan de rand van natuurgebied. In de planvoorbereiding is rekening gehouden met de aanwezige natuurwaarden en afgestemd met de provincie als bevoegd gezag.

Het dijkverhogingsproject biedt ook de gelegenheid een stukje dijk te verleggen en met enig inrichtingswerk en aanpassing van de waterhuishouding (vernatting) de natuurwaarde van een natuurgebiedje van Staatsbosbeheer te verhogen. Het waterschap streeft ernaar de uitvoering van de kadeverbetering in 2020 af te ronden.

Bijeenkomst beregenen uit grondwater

Op 4 november hield Waterschap Hunze en Aa's een bijeenkomst over het beleid rond grondwateronttrekking. Aanleiding was dat hierover juist in het Drentsche Aa-gebied veel vragen leven. Het waterschap ging tijdens de bijeenkomst in op het huidige beleid, de totstandkoming ervan en de handhavingactiviteiten tijdens de (zeer droge) zomer. Daarnaast sprak het schap met betrokkenen over het nieuw te vormen beleid en de vervolgstappen die gezet worden.

Omdat er in het Drentsche Aa-gebied geen water aangevoerd kan en mag worden, moet er zorgvuldig omgegaan worden met de grondwateronttrekking. Volgens de huidige regels is beregening uit putten geslagen voor 1 april 1994 toegestaan op alle gewassen. Uit putten die na 1 april 1994 zijn geslagen is alleen beregening mogelijk op hoogsalderende teelten en vollegrondstuinbouw in het beperkingengebied. Het waterschap kijkt naar aanpassing van het huidige beleid, na het verzoek vanuit de landbouwsector om te onderzoeken of op bepaalde plaatsen toch kan worden beregend uit grondwater (voor alle gewassen). Het waterschap wil daarvoor eerst een totaaloverzicht hebben van de huidige situatie en het huidige gebruik.

Vorbereiding nieuw Waterbeheerprogramma waterschap

Waterschap Hunze en Aa's is begonnen met de voorbereidingen voor zijn Waterbeheerprogramma 2022-2027. Per watersysteem worden klankbordgroepsessies met specialisten en gebiedsbijeenkomsten voor alle belangstellenden georganiseerd. De gebiedsbijeenkomst voor het watersysteem Drentsche Aa vond plaats op 17 oktober in

Café-Restaurant Hofsteenge in Rolde. Het Waterbeheerprogramma wordt volgens de planning in ontwerp ter inzage gelegd in januari 2021 en vastgesteld in oktober 2021.

Een tweede droge zomer...

Terwijl de grondwaterstand zich nog niet volledig had hersteld van de droge zomer van 2018, kregen we in het voorjaar en de zomer van 2019 opnieuw te maken met zeer droog weer. Eind maart leek de situatie, door de grotere hoeveelheid neerslag in die maand, nog redelijk gunstig; gemiddeld lagen de grondwaterstanden ongeveer 15 centimeter beneden het normale niveau. April en mei waren echter zeer droog en bovendien zeer zonnig, met veel verdamping als gevolg. Daardoor zakte het grondwater snel: op 10 juli was de grondwaterstand gemiddeld nog 15-20 centimeter lager dan op dezelfde datum in 2018. Neerslag in de tweede helft van juli en de eerste helft van augustus bracht enige verlichting, maar de grondwaterstanden bleven aanzienlijk te laag. Wat betreft droogval was het beeld vergelijkbaar met dat van 2018. Het waren in hoofdzaak weer dezelfde trajecten die het meest getroffen werden. Bovenlopen en brongebieden als Anderensche Diep, Smalbroekenloopje en Holmers-Halkenbroek vielen droog. Middenlopen als het Gasterensche Diep hadden te maken met zeer lage afvoeren, maar bleven in ieder geval nog stromen.

Droogte Anderensche Diep - waterschap Hunze en Aa's 30 aug 2019

Droogte Gasterensche Diep - waterschap Hunze en Aa's 6 aug 2019 >

In oktober kregen we weer serieuze neerslag (in 2018 duurde dat tot in december), waardoor aan de droogte nu eerder een eind kwam. Half november was de grondwaterstand in de meeste gebieden weer op peil, behalve in het centrum van de provincie op het Drents plateau, waar geen wateraanvoer is, en onder de Hondsrug, waar het systeem vertraagd reageert vanwege de grote onverzadigde zone en de lange weg die het water moet afleggen om het grondwater te bereiken. De droogte heeft grote gevolgen gehad voor de hogere gronden in het Drentsche Aa-gebied. Veel veentjes zijn drooggevallen. Daardoor mineraliseert het veen en treedt vergrassing op. Lokaal kunnen soorten uitsterven. De graslanden die afhankelijk zijn van toestromend grondwater zijn minder gevoed door kwel. Wat de effecten zijn op langere termijn is nu nog niet aan te geven, maar dit wordt gemonitord.

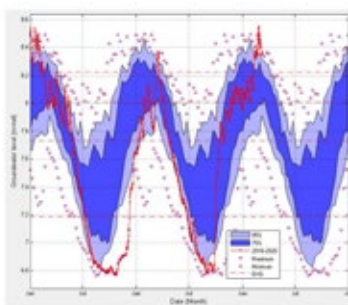
Elpermeer – winter 2017

Elpermeer zomer 2019

Elpermeer – zomer 2019

Meetpunt B1200209 filter 2, in het ondiepe grondwater, ligt in het Orentsche Aa gebied ten noorden van het Ballooerveld. Dit meetpunt is gemeten van 1967 tot heden.

ondiep filter2 grondwater Ballooerveld

Grondwaterstanden Ballooerveld 2014 – 2019

Landbouw

Proeftuin natuurinclusieve landbouw

Namens het Overlegorgaan heeft de secretaris het Nationaal Park Drentsche Aa in november aangemeld voor een integrale gebiedsgerichte uitwerking als proeftuin natuurinclusieve landbouw bij de Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (zie: www.nmfdrenthe.nl/wij-werken-aan/voedzaam-drenthe/agenda-boer-burger-en-biodiversiteit-natuurinclusieve-landbouw). Het Overlegorgaan spreekt van een heel inspirerende agenda Boer, Burger en Biodiversiteit (BBB) in een tijd dat de landbouw erg onder druk staat. Dit biedt volop kansen voor het Drentsche Aa-gebied - ook als voorbeeld voor de landelijke aanpak – gericht op systeemverandering. Juist in het Drentsche Aa-gebied zit de samenwerking tussen natuur en landbouw ‘in de genen’. De agenda sluit aan op een lopend gesprek over Drentsche Aa als proeftuin voor natuurinclusieve landbouw met onder andere de WUR en het project Bio-economie Drentsche Aa. Een dergelijke ontwikkeling sluit daarnaast aan bij het Deltaplan Biodiversiteit en Duurzaam Agrarisch Waterbeheer.

Project Bio-economie

Informatiebord Demoveld

Op het demoveld Wedbroeken (bij de gelijknamige Toegangspoort van Nationaal Park Drentsche Aa) groeiden ook in 2019 weer diverse gewassen in stroken, omgeven door een rand met rogge. Net als het voorgaande jaar betrof het diverse graansoorten, waaronder naast rogge ook gerst, haver, spelt en teff, en verder onder meer voederbieten. Gewassen die volgens de uitvoerders van het project

passen in een natuurinclusief bouwplan passend bij het gebied en zich mogelijk lenen voor duurzame lokale verwerking. Dankzij de goede, vochthoudende grond had de droge zomer geen negatief effect op de oogst. In de zomer werd het demoveld voorzien van informatieborden.

De Operational Group Bio-Economie Drentsche Aa organiseerde op 27 februari in Zeegse een informatie- en discussieavond voor imkerverenigingen over perspectieven voor bijenhouderij in het Drentsche Aa-gebied in samenhang met het project. Doel was om te verkennen welke ideeën en wensen er leven bij bijenhouders en of het project Bio-economie daar iets aan zou kunnen bijdragen. Met bloemenranden of -stroken en de teelt van koolzaad, als dit tenminste in het gebied mogelijk is, kan de bijenteelt goed geholpen worden.

Met de vleesveehouders in het gebied is regelmatig overleg met als doel om de keten door samenwerking en een zekere mate van standaardisering te versterken, zodat het vlees als herkenbaar streekproduct in de markt kan worden gezet. Het houden van vleesvee is goed in te passen in het streven naar natuurinclusieve landbouw.

Op 18 november gaven Jan Reinder Smeenge en Sikke Meerman van de werkgroep in Eelde, op uitnodiging van GroenLinks Tynaarlo, een presentatie over het project en het demoveld. Er was veel interesse en een levendige discussie. Het project leeft dus wel degelijk onder de inwoners, vooral dankzij regionale publicaties.

In de krant Oostermoer van 7 augustus verscheen een paginagroot interview met Jan Reinder Smeenge over het demoveld en over natuurinclusieve landbouw in het Drentsche Aa-gebied.

Dubbel Drents

Een spin-off van het project Bio-economie is het merk voor streekproducten Dubbel Drents. Het is ontstaan uit het 'graanproject': brood van lokaal verbouwd graan, lokaal gemalen, lokaal gebakken en lokaal verkocht. Korte lijnen, weten wat je eet. Inmiddels doen ook bakkers en telers buiten het Drentsche Aa-gebied (maar uiteraard wel in Drenthe) mee, breidt het aantal broodsoorten zich uit en worden ook 'Dubbel Drents' asperges geteeld en verkocht. De bedoeling is dat het project zich verder verbreedt naar andere sectoren. Voor de promotie wordt momenteel gewerkt aan een marketingplan en aan de nieuwe website <https://dubbeldrents.nl>

Natuur en landschap

Strubben-Kniphorstbosch: evaluatie eerste deel herinrichting

In het najaar van 2011 werd de noordelijke helft van het gebied Strubben-Kniphorstbosch heringericht. De uitvoering leidde destijds tot veel commotie, maar het resultaat stemt de direct betrokken partijen – Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Strootman Landschapsarchitecten – achteraf tevreden. Het doel, de cultuurhistorische waarden van dit grootste archeologische monument van Nederland zoals grafheuvels, strubben en karrensporen beter zichtbaar maken, is bereikt. Tegelijk is de natuurwaarde van het gebied toegenomen. Dat is de uitkomst van een evaluatie die genoemde partijen in 2019 hebben uitgevoerd, onder meer om er lessen uit te halen voor het vervolg: de herinrichting van het zuidelijke deel, die voor de nabije toekomst op het programma staat.

Onderdeel van de evaluatie was een enquête (zomer 2019) onder omwonenden en gebruikers door bureau Motivaction. Een representatief aantal mensen vulde de enquête in. Ook zij zijn in meerderheid blij met het gebied zoals het er nu uitziet. Gemiddeld geven ze het een 8,2 als rapportcijfer. Over het resultaat van de herinrichting is 62 procent tevreden tot zeer tevreden; 8 procent is (zeer) ontevreden. In de woorden van een van de respondenten: 'Ik zag het eerst als een kaalslag, maar vind het nu echt mooi.'

Steenuilen welkom in gemeente Aa en Hunze

Dankzij het samenwerkingsverband Heel Drenthe Zoemt is de gemeente Aa en Hunze sinds januari 2019 ambassadeur van de steenuil. De gemeente gaat zich inzetten om het leefgebied van de steenuil in het kleinschalige (boeren)landschap te verbeteren en hoopt dat inwoners ook een steentje willen bijdragen. Hiervoor zijn Landschapsbeheer Drenthe, Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe en IVN Aa en Hunze gevraagd en is het project 'Steenuilen Aa en Hunze onder de pannen' opgezet.

In dit project is ruimte om (in 2019 en 2020) op 25 erven maatregelen uit te voeren. De focus ligt hierbij op de dorpen Eext, Anloo, Gasteren, Nijlande, Eldersloo, Ekehaar en de directe omgeving. Deze vormen namelijk een verbinding en uitbreiding van de bekende broedgebieden in Balloo, Anderen en Amen. Deelnemers worden bezocht door een deskundige en naar aanleiding van een erfscan ontvangen ze een beheer- en inrichtingsplan. Dankzij de provincie Drenthe, Nationale Postcode Loterij en de gemeente Aa en Hunze kunnen materialen zoals plantgoed en nestkasten beschikbaar worden gesteld. Op 23 april was er in Rolde een informatiebijeenkomst over het project en over de steenuil. Meer informatie is te vinden op www.lbdrenthe.nl.

Natuurzone bij Voedselbos Glimmen

Gedeputeerde Henk Staghouter van de provincie Groningen gaf op 7 februari het startsein voor de ontwikkeling van een natuurzone – een moerasachtige leefomgeving voor planten en dieren – langs de Drentsche Aa bij het Voedselbos Glimmen. Hier is de voedselrijke toplaag afgeschraapt en de oude oeverwal weer in het landschap zichtbaar gemaakt. Ook is een ijsvogelwand aangelegd. Bij deze gelegenheid ondertekende de gedeputeerde tevens de Green Deal Voedselbossen, bedoeld om de voedselbosbouw te stimuleren. Op 2 september werd het project feestelijk afgesloten in combinatie met een open middag inclusief een proeverij. Een voedselbos combineert het systeem van een natuurlijk bos met duurzame voedselproductie. Het voedselbos Glimmen heeft als doelen bij te dragen aan biodiversiteit, duurzame voedselproductie en een duurzame samenleving.

Inrichtingplan Geelbroek goedgekeurd

Op 24 september hebben Gedeputeerde Staten van Drenthe het inrichtingsplan Geelbroek vastgesteld. Na een jarenlange aanloop kan de uitvoering van dit project beginnen. Het gebied rond de gelijknamige buurtschap, brongebied van de Drentsche Aa en onderdeel van het Natura 2000-gebied, wordt ingericht als natuurgebied. Vernatting (verhoging van de grondwaterstand) is een hierbij essentieel onderdeel.

In het voorjaar heeft Prolander alle nog openstaande vragen van bewoners en boeren beantwoord. De Bestuurlijke Voorbereidingscommissie Drentsche Aa heeft de schaderegeling voor boeren vanwege eventuele negatieve effecten van de verhoging van de grondwaterstand vastgesteld. De gemeente Aa en Hunze beantwoordde een aantal vragen van bewoners van Geelbroek over het nieuw aan te leggen gedeelte van de Geelbroekerweg dat het historische tracé volgt. Op 7 november organiseerde Prolander een informatiebijeenkomst over het definitieve plan in Café Popken in Ekehaar. Daarin kwamen de uitvoering, compenserende maatregelen, monitoring, schademeldpunt en toekomstig beheer aan de orde. De terinzagelegging van het plan wacht nog op de behandeling van een WOB-verzoek.

Archeologisch beleefpunt Rolde in gebruik genomen

Op 28 februari onthulden gedeputeerde Cees Bijl van de provincie Drenthe en wethouder Henk Heijerman van de gemeente Aa en Hunze bij de Jacobuskerk in Rolde het tweede archeologische beleefpunt van Drenthe. Een beleefpunt vertelt aan de hand van archeologische vondsten in het landschap een nieuw verhaal over de kwaliteit van de omgeving. Evert van Ginkel ontwierp vijf objecten van steen, staal en hout, die de cultuurhistorische elementen in het landschap markeren. De kinderen van groep 6a van de Jan Thiesschool speelden een belangrijke rol bij de onthulling door uit te leggen wat de historische waarde is van het gebied. Archeologisch onderzoek onthulde hier sporen van een graanschuur uit de ijzertijd (ca. 250 voor Chr.) en een boerderij uit de vroege Middeleeuwen. Ook is op deze plek de rijke geschiedenis van Rolde te beleven, met zicht op de middeleeuwse Jacobuskerk, de voormalige spoorlijn Assen-Stadskanaal en de twee hunebedden bij de begraafplaats.

De raaf is terug

Het zat er aan te komen. Al een aantal jaren zijn er regelmatig raven te zien en te horen in het Nationaal Park Drentsche Aa, vooral in het zuidelijk deel, het bosgebied Hart van Drenthe van Staatsbosbeheer. In 2019 was het dan zover: een paartje ging hier broeden, en meteen met succes: drie jongen vlogen uit. Daar bleef het niet bij: later kwam er nog een melding van een ander ravennest met grote jongen erop in het bos bij Hooghalen. Een legendarische, lang geleden verdwenen vogelsoort is terug! De raaf wordt gezien als een kenmerkende soort voor een wildere natuur en is gebaat bij uitgestrekte rustige gebieden.

Noodhulp voor grote modderkruiper

In de Drentsche Aa komen bijzondere vissoorten voor. Een daarvan is de grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*), waarvoor in het Natura 2000-gebied Drentsche Aa een speciale beschermingsdoelstelling geldt: de aanwezige populatie moet in stand blijven. In 2014-2016 heeft kennisorganisatie RAVON onderzoek gedaan naar de verspreiding van deze soort in het gebied. Op zestig zorgvuldig uitgezochte locaties zijn watermonsters genomen om via eDNA vast te stellen of de grote modderkruiper er voorkomt. Dit was slechts op vier locaties verspreid over het gebied het geval. Deze locaties zijn nader onderzocht met schepnetten, fuiken en elektrische visapparatuur. Op twee locaties zijn in totaal drie grote modderkruipers gevangen. Dit geeft aan dat de populaties nog maar erg klein zijn.

De eerste stap is het redden van de populaties die er nu gevonden zijn. De grote modderkruiper leeft in ondiepe wateren, meestal sloten, met een dikke modderlaag en veel waterplanten. Deze sloten groeien langzaam dicht, waardoor het leefgebied verdwijnt. Hier moet dus af en toe beheer plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld gedeeltelijk opschonen.

Afgelopen december is daarmee op een van locaties begonnen. Hier is 30 meter 'matig leefgebied' vergroot naar 195 meter 'geschikt leefgebied'. In de directe omgeving is nog eens 430 meter sloot en 275 vierkante meter paai- en opgroei-gebied geschikt gemaakt en aangesloten aan het huidige leefgebied. Hiermee is de eerste stap gezet op een lange weg naar een gezonde populatie grote modderkruipers.

Recreatie

Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0 & Merkgids Drentsche Aa

Het Overlegorgaan heeft in mei 2019 het Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0 en de Merkgids Drentsche Aa vastgesteld. Beide documenten, die een duidelijke onderlinge relatie hebben, zijn ontwikkeld in de eerste maanden van het jaar in een simultaan traject, waarbij vertegenwoordigers van alle belanghebbende partijen en stakeholders waren vertegenwoordigd. Het Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk 2.0 is een geactualiseerde visie op het bezoekersmanagement in het Nationaal Park, vertaald in de vraag 'hoe laten we (potentiële) bezoekers het Drentsche Aa-gebied beleven en met het Drentsche Aa-verhaal naar huis gaan?' De ondertitel 'voor ontvangst en beleving met allure van Nationaal Park Drentsche Aa' geeft goed de essentie

van de inzet weer. De visie, tot stand gekomen onder leiding van bureau Spring Partners, is uitgewerkt in vier hoofdthema's: marketing en promotie, Informatie en gastheerschap, beleven en ervaren, en samenwerking en verbinding. Per thema worden diverse voorstellen voor versterking en verbetering van het bezoekersmanagement gedaan, van het verbeteren van routestructuren tot het versterken van de organisatiegraad en van het beter markeren van hoogtepunten tot het faciliteren van ondernemers.

De Merkgids Drentsche Aa omschrijft 'het merk' Drentsche Aa: het gevoel dat we willen oproepen bij iedereen die met het Nationaal Park in aanraking komt. De merkgids is tot stand gekomen in een aantal sessies onder leiding van het bureau Business Openers, dat ook voor andere Nationale Parken in Nederland dergelijke trajecten begeleidde en begeleidt. Het opstellen van de merkgidsen vloeit voort uit de 'Nationale Parken Deal', waarin een van de doelen het versterken van de merkpositionering van de Nationale Parken 'nieuwe stijl' is. In dat kader is ook een overkoepelend merk voor de gezamenlijke Nationale Parken ontwikkeld. De merkgids Drentsche Aa sluit aan bij dit landelijke merk én bij het merk Drenthe, Oerprovincie van Nederland zoals dat wordt gehanteerd door Marketing Drenthe. De merkgids geeft handvatten voor de inhoud en stijl van alle communicatie-uitingen van het Nationaal Park.

Beide documenten zijn te downloaden vanaf de website www.drentscheaa.nl onder 'Organisatie en beleid' > 'Documenten'.

Vanuit beide bouwstenen is vervolgens een gezamenlijk Activatieplan voor de uitvoering opgesteld in samenspraak met partners die ook actief verantwoordelijkheid nemen in de uitvoering ('coalition of the willing'). Doelen van dit proces waren en zijn het creëren van een breed draagvlak, het verder verbeteren van de samenwerking en het borgen van een geïntegreerde uitvoering. Het plan richt zich op het versterken van de kwaliteit van beleving van het Nationaal Park in lijn met de merkpositionering en het bijbehorende 'verhaal'. Door het verbeteren van de informatievoorziening en routestructuren en het ontwikkelen van toegangspoorten en duidelijk herkenbare beleeftlocaties (sleutelervaringen) wordt daarnaast ook nadrukkelijk gestuurd op spreiding/zonering.

Wonen en leefbaarheid

Kwaliteitsimpuls Ruiteweg-Zeegsesteeg

Het Overlegorgaan heeft in mei het Inrichtingsplan Kwaliteitsimpuls Ruiteweg-Zeegsesteeg inhoudelijk vastgesteld en de colleges van B&W van de gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo gemandateerd om te besluiten over de financiering. Daarna start de benodigde procedure voor verkeersbesluit. Doel van het plan is een bezoek aan het beekdal van het Schipborgerdiep aantrekkelijker te maken voor inwoners en bezoekers, met name voor wandelaars en fietsers. Het project kent geen deadline en in het vervolg van 2019 is geen inzet op dit project geleverd.

Fietsroute 'De Groene As'

De provincies Drenthe en Groningen werken samen met de gemeenten Assen, Tynaarlo en Groningen aan een Doorfietsroute tussen Assen en Groningen, die inmiddels 'De Groene As' is gedoopt. Het traject bij de Witte Molen (aan de A28 bij Glimmen) kruist het Nationaal Natuurnetwerk met daarin de Drentsche Aa. De plannen voor dit deel zijn nog in ontwikkeling. Hier wordt ingezet op behoud en versterking van de natuur- en cultuurhistorische kwaliteiten van Nationaal Park Drentsche Aa.

Streekbeheer 'Landschap in zicht!'

De BOKD en Landschapsbeheer Drenthe hebben in 2018-2019 het project 'Bewonersbetrokkenheid bij landschapsonderhoud, op weg naar streekbeheer in het Nationaal Park Drentsche Aa' uitgevoerd. Bewoners van twee groepen dorpen (Taarlo & Oudemolen en Grolloo & Schoonloo) hebben de zeven lagen van hun landschap waargenomen en gewaardeerd tijdens een fietsexcursie. Behalve van de kennis in het dorp is ook gebruikgemaakt van die van externe deskundigen, onder meer via de methode Landschap in Zicht! Dit heeft geleid tot extra inspiratie voor de betrokken bewoners.

De beide dorpswerkgroepen hebben de resultaten vertaald in twee actielijsten. De op te pakken activiteiten in de dorpen zijn divers: van kennisexcursies en het werken in het landschap tot overleg met de terreinbeherende organisatie, hulp voor de huiszwaluw en het bijdragen aan de herinrichting van het centrum van een van de dorpen. Deze activiteiten worden door groepjes bewoners opgepakt, dorpsgenoten worden gestimuleerd om mee te doen en contacten worden gelegd met andere (ondersteunende) organisaties.

De belangrijkste aanbevelingen uit de Eindrapportages 'Op weg naar streekbeheer in het Nationaal Park Drentsche Aa' zijn:

Bij voorkeur werken vanuit één dorp, een meer geconcentreerde aanpak.

Meer aandacht voor het delen van het proces met de mededorpsbewoners.

Verdieping van betrokkenheid bij het landschap in het reguliere ondersteuningsprogramma van Landschapsbeheer Drenthe opnemen.

Klimaat en energie

Zonnepark Tynaarlo

Drentsche Aa en de energietransitie

De notitie 'Drentsche Aa, Landschap met energie?' is door het Overlegorgaan Drentsche Aa op 21 januari vastgesteld en aangeboden aan de overheden die betrokken zijn bij het opstellen van de Regionale Energiestrategie (RES) Drenthe. Als uitwerking van de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016) heeft het Overlegorgaan een Kennis- en kwaliteitsnetwerk Drentsche Aa geïnitieerd, een samenwerking tussen medewerkers en bestuurders van organisaties uit het Overlegorgaan aangevuld met themadeskundigen, waarbij de Natuur- en Milieufederatie Drenthe het proces faciliteert. De notitie is het eerste resultaat van deze werkwijze.

De notitie geeft inzicht in de mogelijke bijdrage vanuit het Nationaal Park Drentsche Aa aan klimaatadaptatie en de energietransitie. Behalve als input voor de Regionale Energiestrategie Drenthe zal ze ook dienen als de basis voor vervolgsprekken en -acties met de bewoners en gebruikers van het Nationaal Park. Het Overlegorgaan wil gedragen lokale initiatieven faciliteren.

Het blijkt dat het Nationaal Park Drentsche Aa nu al een bovengemiddelde bijdrage levert op het gebied van klimaatbestendigheid, waterdoelen (WB21/KRW) en het vastleggen van CO₂ door een toename van biomassa in natuurgebieden. En die bijdrage zal alleen maar verder toenemen bij het verder realiseren van het Natuurnetwerk Nederland. Naar schatting kan dit oplopen tot 40% van de CO₂-uitstoot als gevolg van huidige energieverbruik in het Drentsche Aa-gebied.

Drijvend zonnepark Tynaarlo

GroenLeven heeft in Tynaarlo een van de grootste drijvende zonneparken van Europa gerealiseerd op de voormalige zandwinplas van Roelofs. Het drijvende zonnepark is 6 hectare groot, bestaat uit 23.000 zonnepanelen en heeft een vermogen van 8,4 megawatt. Dit is genoeg groene stroom voor zo'n 2.300 huishoudens. Het innovatieve systeem bestaat uit een unieke en duurzame constructie die zorgt voor veel stabiliteit, flexibiliteit en rendement. Het systeem maakt gebruik van speciale panelen die licht doorlaten en van lichtstraten, en ook tussen de panelen zit ruimte. Op deze manier blijft licht zoveel mogelijk het water raken. Bovendien wordt de zandwinplas nooit volledig bedekt met zonnepanelen, zodat er voldoende ruimte overblijft voor flora en fauna.

Educatie en communicatie

beleef de natuur!

IVN draagt bij aan duurzame Nationale Parken

IVN heeft van het ministerie van LNV de taak gekregen om de voorlichting en educatie in de nationale parken, een van de vier kerntaken, inhoudelijke te ondersteunen en te coördineren. IVN levert daartoe binnen elk park een coördinator Communicatie & Educatie (C&E). In een aantal parken heeft de coördinator ondersteuning van een medewerker C&E voor de uitvoering van educatieve taken. De coördinator C&E werkt nauw samen met de secretaris en voorzitter van elk nationaal park. Het IVN is verantwoordelijk voor:

- het opstellen van een jaarplan C&E;
- de coördinatie en advisering van de uitvoerders van het C&E-aanbod;
- de ondersteuning van de uitvoering en ontwikkeling van het C&E-aanbod;
- het adviseren over de kwaliteit van het C&E-aanbod.

“IVN kreeg van het ministerie van LNV de taak om de voorlichting en educatie in de nationale parken, een van de vier kerntaken, inhoudelijk te ondersteunen en te coördineren. IVN levert daarvoor binnen elk nationaal park een coördinator Communicatie & Educatie (C&E). In een aantal parken heeft de coördinator ondersteuning van een medewerker C&E voor de uitvoering van educatieve taken. De coördinator C&E werkt nauw samen met de NP secretaris en voorzitter. IVN heeft t.a.v. de communicatie en educatie de verantwoordelijkheid voor:

- het opstellen van een jaarplan C&E;
- de coördinatie en advisering van de uitvoerders van het C&E aanbod;
- ondersteuning van de uitvoering en ontwikkeling van het C&E aanbod;
- het adviseren over de kwaliteit van het C&E aanbod.”

De basis voor het C&E aanbod en de voorzieningen in elk park wordt gevormd door het basis- en pluspakket C&E dat het IVN voor alle nationale parken heeft ontwikkeld. Dit pakket is door SNP en Overlegorgaan vastgesteld. Hierin staat de, met alle partners gemaakte, afspraak over een gegarandeerd en gelijkwaardig basisaanbod van producten, activiteiten en voorzieningen op het terrein van communicatie, voorlichting en educatie in de Nationale Parken. Doel is een landelijk helder profiel. De Parken zijn vrij om daarnaast een extra aanbod op maat aan te bieden.

De laatste jaren nam het besef sterk toe dat wij zuinig moeten omgaan met onze natuur en ons landschap. Evenals het besef dat je niet jong genoeg kan beginnen om kennis en belangstelling voor natuur te wekken. Uit diverse onderzoeken blijkt dat natuur- en duurzaamheidseducatie werkt en goed als beleidsinstrument ingezet kan worden. Het heeft een positief effect op latere houding en gedrag. Ook educatie- en burgerparticipatieprojecten op dit gebied zijn veelbelovend. Voorinvesteringen door goede educatie worden ruimschoots terugverdiend.

IVN werkt landelijk vanuit vier inhoudelijke thema's: kind & natuur, natuur in de buurt, natuur & recreatie en natuur & gezondheid. We zetten daarbij in op versterking van de 'bestuurlijke verankering' van natuur- en duurzaamheidseducatie bij bestuurders van rijk, provincies, gemeenten, waterschappen of andere opdrachtgevers. We richten ons op de duurzaamheidsdoelstellingen van beleidsmakers en bieden een infrastructuur en instrumentarium om zoveel mogelijk mensen en organisaties hierbij te betrekken.

'Ieder kind heeft recht op natuur' is een van de IVN-stellingen. Wetenschappelijk onderzoek biedt steeds meer aanwijzingen dat de toename van welvaartziekten onder kinderen samenhangt met de toenemende verwijdering tussen kinderen en

natuur. IVN zet zich daarom extra in om kinderen weer buiten in de natuur te laten spelen en de natuur en het landschap te beleven.

IVN Drenthe is onderdeel van IVN Noord (Groningen, Friesland en Drenthe). In Drenthe zijn daarnaast twaalf IVN vrijwilligersafdelingen actief. IVN Drenthe houdt zich bezig met natuur- en milieueducatie en communicatie voor de verschillende doelgroepen: Vrijwilligers, Onderwijs (basis- en voortgezet onderwijs), overheden, Bedrijfsleven en Nationale Parken.

Drentsche Aa onderwijsprojecten – PO & VO

In 2019 zijn weer de jaarlijkse Nationaal Park onderwijsprojecten binnen het primair en het voortgezet onderwijs uitgevoerd.

Natuurspeurderstocht Drentsche Aa

In 2019 volgden 100 kinderen uit de gemeente Aa en Hunze het onderwijsprogramma. Het onderwijsproject 'Drentsche Aa Natuurspeurderstocht' wordt elk jaar in de omgeving van Oudemolen uitgezet. Na afloop ontvangen alle kinderen een Drentsche Aa natuurspeurders diploma. De tocht wordt begeleid door de Nationaal Park Drentsche Aa / IVN medewerkers, Nationaal Park Drentsche Aa gidsen en vrijwilligers van Staatsbosbeheer.

Landbouwproject

Voor het basisonderwijs is een nieuw onderwijsprogramma ontwikkeld dat in 2020 wordt afgerond en ingevoerd. De kinderen leren spelenderwijs over landbouw vanaf het oude beek- en esdorpenlandschap tot en met moderne landbouwmethoden en circulaire landbouw.

Jongeren Adviesbureau (JAB)

Het IVN project 'Jongeren adviesbureau' wordt jaarlijks in opdracht van Nationaal Park Drentsche Aa uitgevoerd in het Drentsche Aa gebied. In 2019 in samen-

werking met het Van Gogh College uit Assen. De leerlingen presenteerden hun eindwerk in de Statenzaal van het provinciehuis te Assen aan de coördinator C&E en de secretaris van Nationaal Park Drentsche Aa.

Voor Terra Eelde is een nieuw JAB pilotproject uitgevoerd vanaf Toegangspoort Wedbroeken. De leerlingen bezochten het landbouw proefveld bij de Toegangspoort en twee NP DRAA gastheer boerderijen in de regio. Het project wordt verder uitgewerkt.

Gastheren en -vrouwen netwerk

Nationaal Park Drentsche Aa heeft inmiddels meer dan 200 DRAA ondernemers opgeleid tot NP Gastheer en vrouw. Het grootste deel daarvan werkt op meer dan 82 bedrijven binnen het Drentsche Aa-gebied. Jaarlijks komen er gastheerlocaties bij en vallen er gastheerlocaties af. Het gastheerschapnetwerk wordt gecoördineerd door de C&E medewerkers.

Ondernemersmiddag in de Clinge

25 februari organiseerden we een Nationaal Park Drentsche Aa ondernemersmiddag in groepsaccommodatie De Clinge in Zeegse. Thema was 'hoe verder met het Gastheerschap netwerk' en 'merkactivatie'.

Communicatie en activiteiten

De Drentsche Aa gastheren en -vrouwen worden voortdurend door de C&E medewerkers op de hoogte gehouden van relevante informatie rond projecten en activiteiten die binnen het Drentsche Aa gebied spelen. Ze staan allemaal op de perslijst en worden voor bijeenkomsten, lezingen en openingen uitgenodigd.

Nieuwe gastheren en -vrouwen afgestudeerd

In het voorjaar van 2019 zijn nieuwe Drentsche Aa gastheren en -vrouwen afgestudeerd die de cursus gastheerschap Drentsche Aa hebben gevolgd. De verplichte fietstocht voerde langs vele bijzondere cursuslocaties. Tussen de middag genoten

de deelnemers van de traditionele pannenkoek bij Pannenkoekenboerderij Brinkzicht te Gasteren. De fietsexcursie werd afgesloten met de uitreiking van de Drentsche Aa Gastheerschap certificaten door Hendrik Oosterveld, voorzitter van het Overlegorgaan Drentsche Aa.

Levend bezoekersnetwerk; Toegangspoorten, Knooppunten, Infopunten en infozuilen

Naast de reguliere C&E activiteiten stond actualisatie en onderhoud van het informatienetwerk centraal. Nieuwe Drentsche Aa gastheren en –vrouwen zijn aan het netwerk toegevoegd. Ze zijn opgeleid en geschoold in het verhaal van Nationaal Park, de organisatie, de ontstaansgeschiedenis van het gebied, wetenswaardigheden en de waarde van het landschap voor hun onderneming.

Het Levend bezoekersnetwerk vormt binnen het Nationaal Park Drentsche Aa een belangrijke schakel in zowel de interne als externe informatievoorziening. Het samenhangend geheel van Toegangspoorten, Knooppunten en informatiepunten wordt, gecombineerd met het gidsenprogramma, de website, brochures en overige (digitale) infomiddelen, gezien als het informatiecentrum van het gehele Drentsche Aa-gebied. Menselijk contact vormt een essentieel onderdeel van het Drentsche Aa informatienetwerk. De ‘vaste’ Drentsche Aa informatiepunten bestaan daarom uit gebiedsondernemers die de cursus Drentsche Aa gastheerschap hebben gevolgd. De Drentsche Aa gidsen vormen het ‘mobiele deel’ van het netwerk.

Drentsche Aa gidsennetwerk

Gidsenteam

Nationaal Park Drentsche Aa beschikt over 30 enthousiaste en kundige Drentsche Aa gidsen. De coördinatie, scholing en kwaliteitsbewaking van het Drentsche Aa gidsennetwerk wordt verzorgd door de C&E medewerkers.

Excursieprogramma en activiteiten

Samen verzorgden zij in 2019 zo'n 80 Drentsche Aa excursies. Daarnaast verzorgden ze meerdere externe excursieaanvragen, vaak maatwerk voor bedrijven en organisaties. Naast het excursieprogramma assisteerden de gidsen bij overige Drentsche Aa activiteiten zoals (informatie)markten en diverse onderwijsprogramma's voor zowel basis- als voortgezet onderwijs.

- Fair Balloo
Nationaal Park Drentsche Aa gidsen bemanden de Nationaal Park Drentsche Aa informatiestand op de fair bij gastheer Balloohoeve in Balloo.
- Gidsendag Nationaal Park Alde Feanen
Als dank voor hun inzet worden de Nationaal Park Drentsche Aa gidsen elk jaar uitgenodigd voor de Nationaal Park Drentsche Aa gidsendag. In 2019 werd een bezoek gebracht aan Nationaal Park Alde Feanen. Een Nationaal Park gids leidde de groep onder andere in de boot langs interessante locaties.
- Gidsen bijscholingsmomenten
  - 14 februari organiseerden we een sporenlezing voor onze Nationaal Park Gidsen.
  - Zaterdag 16 februari volgde een sporenexcursie, aansluitend op de lezing. Beide bijeenkomsten werden verzorgd door Aaldrik Pot.
  - In oktober organiseerden we de jaarplanning gidsenavond. De C&E medewerkers stellen met de Nationaal Park gidsen het concept excursieprogramma samen. Voor deze avond worden ook partnerorganisaties uitgenodigd om excursies met Drentsche Aa gidsen in te plannen.
  - Jaarlijks komt de gidsenklankbordgroep drie keer bijeen om met de medewerker C&E het excursieprogramma en gidsenzaken te bespreken en af te stemmen.

NP Drentsche Aa Junior Rangers

Ter voorbereiding op onze eigen Nationaal Park Junior Rangers groep hebben Timanca en André de Junior Rangers-dag bezocht in Nationaal Park Hoge Veluwe. Hier hebben we veel landelijke info en ervaringen uitgewisseld over de organisatie van Junior Ranger-groepen. In september startten we de eerste groep Nationaal Park Drentsche Aa Junior Rangers. De coördinatie ligt bij de medewerker C&E. Voor de begeleiding zijn drie vrijwillige begeleiders aangesteld. Het voorjaar is gebruikt om het Junior Rangers jaarprogramma op te zetten. Een zaterdag per maand trekt de groep er op uit om het Nationaal Park te leren kennen. Het Junior Rangers Thuishonk is ondergebracht bij de AND in Rolde.

Bewonerscursus

In maart 2019 hebben we een bewonerscursus van drie avonden gegeven aan enthousiaste gebiedsbewoners. Tijdens de cursus vertellen we de bewoners over het ontstaan van het landschap en de inrichting ervan door de mens. De cursus wordt goed ontvangen en als zeer waardevol ervaren. De cursus levert draagvlak voor het gebied op onder bewoners die hierdoor ambassadeurs van het Drentsche Aa gebied worden.

Bewonersdag

11 mei hielden we een bewoners dag vanaf Café-Restaurant Hofsteenge in Schoonloo. Met een bus vol bewoners verkenden we het Hart van Drenthe met medewerking van boswachter Evert Thomas van Staatsbosbeheer.

Overige activiteiten, (voorlichtings)bijeenkomsten, lezingen en excursies

- Organisatie nieuwjaarsbijeenkomst 29 januari in Paviljoen Appelbergen.
- 13 februari verzorgden de C&E medewerkers een Drentsche Aa lezing voor NIVON leden in Groningen.
- 27 maart Jongerendag in Nationaal Park Hoge Kempen.
- 1 mei Klokhuisdag in Almere – activiteiten en voorlichting in Almere met alle Nederlandse Nationale Parken.
- De C&E medewerkers worden regelmatig gevraagd om maatexcursies of lezingen voor (internationale) gezelschappen te verzorgen.
- 18 mei excursie verzorgd voor NIVON leden.
- 26 mei geslaagde ‘Dag van het Nationaal Park’ georganiseerd in de Gasterse Duinen. Veel Nationaal Park partners waren aanwezig en organiseerden samen vele activiteiten en excursies.
- Aanwezig bij de afsluitende pannenkoekenavond SIW vrijwilligers verzorgd door NP Drentsche Aa bij de Pannenkoekenboerderij te Gasteren.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap uitgaven

Doorstroom

In 2019 zijn weer twee uitgaven verschenen van ‘Doorstroom’, het magazine voor gebiedsbewoners binnen het Nationaal Park Drentsche Aa en overige geïnteresseerden. Elke uitgave verschijnt in een oplage van 21.500 stuks.

Op Stap-krant

In april verscheen de Op Stap 2019/2020 in een oplage van 34.500 exemplaren. Het blad voor gebiedsbezoekers wordt veel gelezen en geprezen. Ook in 2019 hebben we weer dankbaar gebruik gemaakt van ons steunpunt café Popken-Hollander, zodat ondernemers hun voorraad vanuit het gebied konden aanvullen.

Digitale nieuwsbrief

De digitale nieuwsbrief verscheen in 2019 in februari, mei, september en december. De nieuwsbrief is beschikbaar voor iedereen die in het Nationaal Park Drentsche Aa is geïnteresseerd en wordt per mail verzonden. Abonneren kan via de website www.drentscheaa.nl. Inmiddels zijn 835 mensen op de digitale nieuwsbrief geabonneerd.

Folder In één oogopslag

De Nationaal Park folder ‘In één oogopslag’ is inhoudelijk vernieuwd en aangepast aan de ‘nieuwe’ huisstijl, met Marketing Drenthe-kenmerken.

Kinderbeleefkaart

Samen met de andere Drentse Nationale Parken Drents Friese Wold en Dwingelderveld is een kinderbeleefkaart ontwikkeld en uitgegeven met daarop

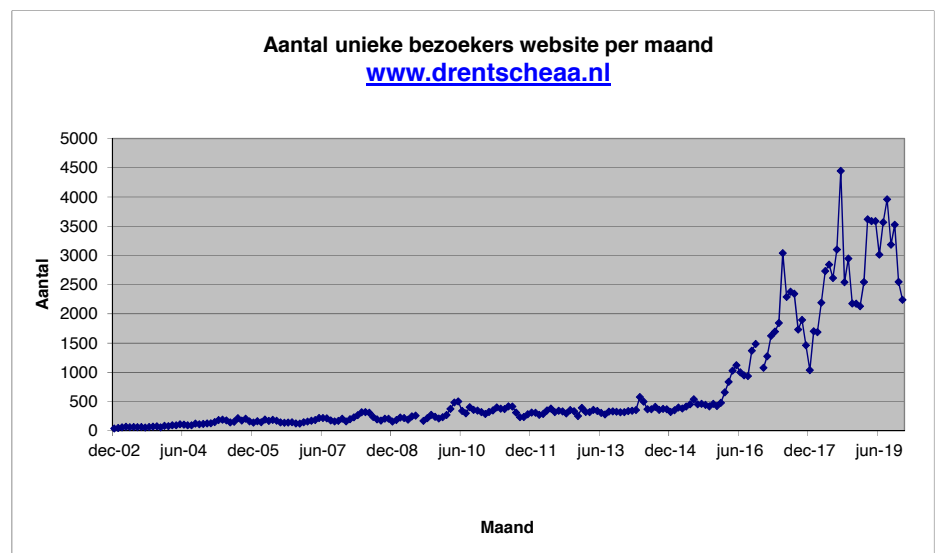
aangegeven diverse locaties die geschikt zijn voor kinderactiviteiten.

Nationaal Park Drentsche Aa website, sociale media en overige digitale producten

Website, Facebook, Twitter en Instagram

Het bijhouden, aanpassen en actualiseren van de Nationaal Park Drentsche Aa website kost veel tijd. Alle teksten en beeldmateriaal worden voortdurend gescreend en geactualiseerd. Veel mensen weten de website te vinden en we zien de Drentsche Aa-pagina's daarom als de belangrijkste informatiebronnen voor het Drentsche Aa-gebied. Het is van groot belang dat de Drentsche Aa website actueel is en blijft. Hieronder vallen onder andere het invoeren en bijhouden van het activiteitenprogramma, de nieuwsrubriek en de (grote) projecten pagina.

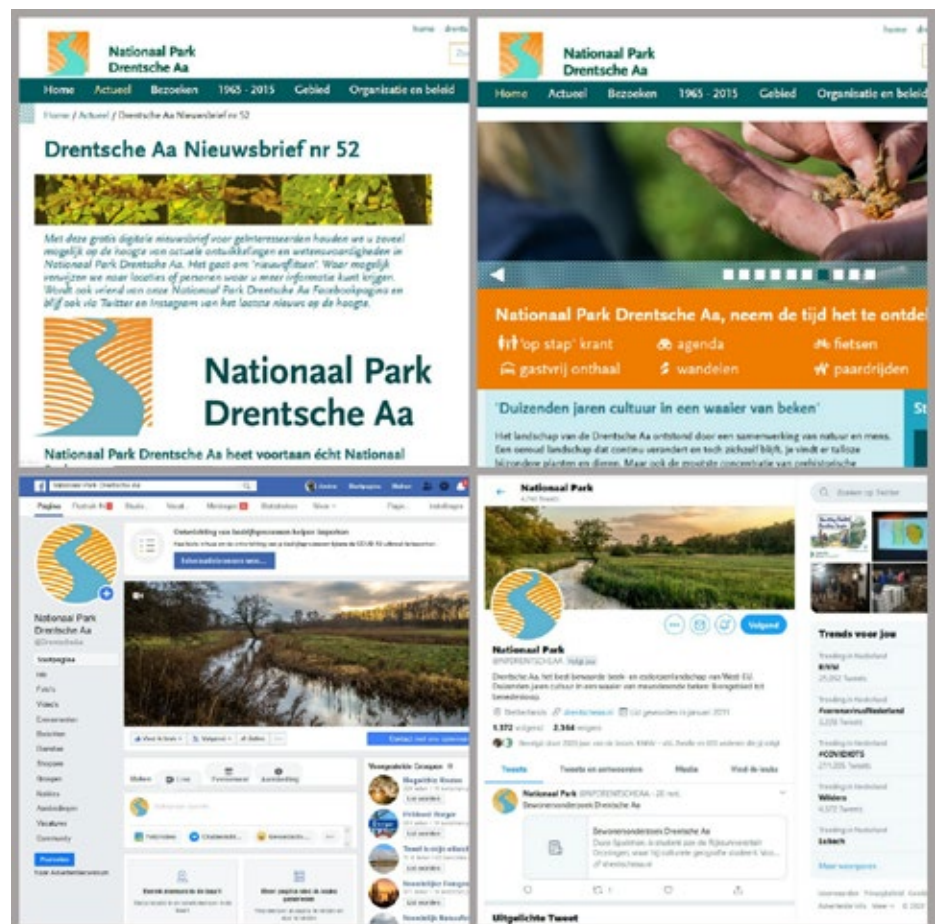

Steeds meer wordt gebruik gemaakt van de nieuwe (sociale) media Twitter (#NPDRENTSCHEAA) en Facebook (www.facebook.com/DrentscheAa) en Instagram. Via Twitter, Facebook en Instagram worden NP Drentsche Aa activiteiten bekend gemaakt.

Sociale media - Jaarstatistieken										
Stand van zaken per 31 december										
	Facebook				Twitter			Instagram		
	https://www.facebook.com/DrentscheAa				https://twitter.com/npdrentscheaa			Nationaal_park_drentscheaa		
	Likes		Totaal bereik gem. per jaar		Volgers		Tweets per jaar	Volgers		Berichten
	Aantal	% +/-	Aantal	% +/-	Aantal	% +/-		Aantal	% +/-	Aantal
31-12-2012	136		24		517					
31-12-2013	282	107%	83	246%	703	36%	423			
31-12-2014	597	112%	228	175%	936	33%	647			
31-12-2015	967	62%	361	58%	1344	44%	861			
31-12-2016	1482	53%	933	158%	1704	27%	752	330		91
31-12-2017	2473	67%	1076	15%	1964	15%	774	496	50%	59
31-12-2018	2695	9%	666	-38%	2138	9%	522	748	51%	127
31-12-2019	2901	8%	762	14%	2312	8%	282	849	14%	112

De Drentsche Aa beleefkaart op de website wordt actueel gehouden. Dit is een digitale kaart waarop bezoekers op onderwerp het Drentsche Aa-gebied kunnen verkennen. Websitebezoekers kunnen een schat aan informatie vinden op deze interactieve kaart.

In 2019 is de route over de es van Balloo op verzoek van Staatsbosbeheer aangepast. De digitale routes zijn te vinden op de Nationaal Park wandelpagina: www.drentscheaa.nl/divers/wandelen

Drentsche Aa publiciteit

Persberichten

In 2019 zijn meer dan honderd persberichten opgesteld en verstuurd voor het Drentsche Aa excursies en Nationaal Park activiteiten en programma's.

Radio en televisie

Naast persberichten traden de Nationaal Park medewerkers en gidsen meerdere malen op in (lokale) radio- en televisieprogramma's van RTV Drenthe, Roeg en Omroep Assen.

Diverse magazines

Artikelen over Nationaal Park Drentsche Aa zijn verschenen in verschillende (digitale) kranten, bladen en magazines zoals het Noorderland Magazine.

Nationaal Park Drentsche Aa fotoarchief

Het Drentsche Aa fotoarchief wordt actief door C&E medewerkers bijgehouden. In 2019 is het fotoarchief aangevuld met foto's van Nationaal Park activiteiten en natuur en landschap voor Nationaal Park publiciteitsdoeleinden. Foto's werden ook voor het archief beschikbaar gesteld door gidsen, particulieren en partnerorganisaties. Regelmatig wordt voor Nationaal Park uitgaven en publiciteitsdoeleinden een beroep op het fotoarchief gedaan. Voor de Drentsche Aa gastheren en -vrouwen worden een aantal rechtenvrije foto's beschikbaar gesteld.

Gebiedsfonds Drentsche Aa

Voor 2019 beschikte het bestuur van de stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa over een budget van 30.000 euro om te besteden aan uitvoeringsprojecten en activiteiten die passen binnen de doelstelling. Het gaat om projecten gericht op het behoud en herstel van de cultuurhistorische, archeologische, aardkundige en landschappelijke waarden, de biodiversiteit en het watersysteem van het Nationaal Park Drentsche Aa. Aan negen projecten is een bijdrage toegekend.

Natuurerven en landschap Midlaren-Noordlaren

Inwoners van Noordlaren en Midlaren hebben het initiatief genomen om op eigen grond de natuur te versterken. Zij maken zich zorgen over het verlies aan biodiversiteit en zien mogelijkheden om daar in hun eigen woonomgeving iets tegen te doen. Daarbij worden ze begeleid en geadviseerd door Landschapsbeheer Groningen en Landschapsbeheer Drenthe. Ook natuurbeheerder Natuurmonumenten doet mee in dit project.

Doordat bewoners op eigen erf en gronden aan de slag gaan, kan een netwerk van locaties ontstaan met veel biodiversiteit. Een groene dooradering, die bijdraagt aan de verbinding tussen de natuurgebieden ten westen van het dorpsgebied (Noordlaarderbos en Vijftig Bunder) en ten oosten ervan (Zuidlaardermeergebied), en die de harde grens tussen natuur en landbouwgebied verzacht.

Het plangebied van 350 hectare ligt in de gemeenten Groningen (provincie Groningen) en Tynaarlo (provincie Drenthe). De uitvoering richt zich op drie sporen: landschap, erven en dorpskernen, en bermen en zandwegen. Het project kent een hoge mate van burgerparticipatie. In overleg met eigenaren wordt gezocht naar maatwerk om de verbetering van de natuur op hun erf en/of grond in te vullen. Bijen, boerenlandvlinders en vogels van kleinschalig landschap profiteren. Inwoners worden zich meer bewust van natuur- en landschapswaarden van hun omgeving. De collectieve aanpak draagt bij aan meer sociale cohesie. De uitvoering van het projectgedeelte in Midlaren is in het voorjaar van 2020 afgesloten. Inmiddels is het Noordlaarder deel aan de beurt.

Herstel boerenerven Zeegse

Het project Herstel Boerenerven Zeegse is een initiatief van Dorpsbelangen Zeegse, uitgevoerd onder regie van Landschapsbeheer Drenthe. Het richt zich met name op de karakteristieke boerenerven rond de brink van het dorp, en heeft als doel het authentieke karakter van deze erven en hun relatie met het omringende landschap te behouden en te herstellen. Eerdere vergelijkbare projecten in Winde-Bunne, Taarlo en Tynaarlo dienen hiervoor als inspiratiebron.

De kwaliteit van de dorpskern met nog veel originele boerenerven staat onder druk door onder meer niet-passende uitheemse aanplant, het verkleinen van open

ruimtes en achterstallig onderhoud aan authentieke beplanting zoals oude eiken, lindes, fruitbomen en meidoornhagen.

Het project resulteert in:

- toename van het aantal streekeigen erven;
- betere inpassing van de erven in het landschap;
- betere waarborgen voor het onderhoud;
- bewustwording van bewoners van de kwaliteiten van streekeigen erven;
- versterking van de lokale samenleving en sociale cohesie.

Het project is van start gegaan op 23 november 2019. Burgemeester Marcel Thijsen van Tynaarlo plantte de eerste boom.

Pingo Programma fase 2 (2019-2020)

De voorgaande drie jaren heeft Landschapsbeheer Drenthe gewerkt aan het Pingo Programma, waarin zo veel mogelijk van de 2500 mogelijke pingoruïnes in Drenthe zijn geïnventariseerd en onderzocht. Pingoruïnes zijn natte laagtes die zijn ontstaan in de laatste fase van de laatste ijstijd. Het veen waarmee ze in veel gevallen zijn gevuld vormt een waardevol aardkundig en archeologisch archief. Ook hebben ze ecologische en belevingswaarde. In het Drentsche Aa-gebied liggen veel (mogelijke) pingoruïnes.

Landschapsbeheer heeft in dit programma volop geïnteresseerde vrijwilligers bij het onderzoek betrokken ('citizen science'). Een van de doelen van het project was om bewoners te betrekken bij dit fenomeen in hun directe leefomgeving, zodat zij daarvoor ook verantwoordelijkheid willen nemen bij het beheer en onderhoud. Er is gewerkt aan een handreiking voor het beheer en een veldwerkplaats georganiseerd voor beheerders; er zijn diverse publicaties geschreven, opnames van RTV-Drenthe gemaakt en presentaties gegeven. Ook is in samenwerking met de provincie een website ontwikkeld (www.pingoruïnes.nl) met onder meer een geactualiseerde en interactieve kaart.

Kortom, in de eerste fase van het programma is een goede basis gelegd, maar er is nog veel te doen. Er zijn bijvoorbeeld nog veel mogelijke pingo's niet onderzocht en ook zijn de mogelijkheden van oral history nog te weinig benut: de verhalen van mensen die nog weten hoe de locaties er oorspronkelijk uitzagen en hoe hun verveningsgeschiedenis was. Daarnaast zijn verwachtingen geschapen bij betrokken bewoners. Daarom gaat Landschapsbeheer Drenthe verder met de tweede fase van het programma. Naast onderzoek en oral history richt zij zich daarin op het beheer en beleid rondom pingoruïnes, zowel met terreineigenaren als met gemeenten. Verder gaat zij door met het beter beschikbaar maken van informatie.

Virtual Reality project Onderduikershol Anloo

Elk jaar in de weken voor 4 mei kunnen de basisscholen van de gemeente Aa & Hunze kiezen voor een excursie naar Anloo, waarbij een bezoek gebracht wordt aan de plaats van het voormalige onderduikershol, de expositie van gevonden voorwerpen uit dat hol en de plaats waar in de nacht van 8 april 1945 de Franse parachutisten geland zijn. Vrijwilligers van de Vereniging Historisch Anloo geven ter plekke een toelichting op de gebeurtenissen die zich hier hebben afgespeeld. Door middel van een lesbrief hebben de leerlingen vooraf al een beeld gekregen van deze episode van de Tweede Wereldoorlog. Dankzij de ontwikkelingen in de digitale techniek heeft dit project er nu een nieuwe dimensie bij gekregen: de gebeurtenissen worden nu ook tot leven gewekt in 360° bewegende beelden met behulp van VR-brillen. Op 30 november 2019 zijn op twee locaties filmopnames gemaakt voor de realisatie van deze presentaties. Deze opnames zijn letterlijk achter de schermen ook weer gefilmd.

Boek Gewogen ruimte - Vorm geven aan de provincie Drenthe

Wat als andere bestuurders in Drenthe de touwtjes in handen hadden gehad? Als natuurorganisaties zich niet hard hadden gemaakt voor de belangen van Drenthe? Als de burgers onverschillig waren geweest over de plannen voor nieuwe woonwijken? Als alle plannen die er ooit lagen waren doorgegaan? Was Drenthe dan net zo mooi geweest?

Bernhard Hanskamp heeft als provinciaal planoloog van binnenuit de veranderingen in het Drentse landschap meegemaakt vanaf de roerige jaren zeventig. In 'Gewogen Ruimte' beschrijft hij hoe besluiten over de inrichting van Drenthe tot stand zijn gekomen. Gebaseerd op stukken die voor iedereen te raadplegen zijn in de openbare archieven. Hij neemt ons mee naar de ontwerptafel en het 'strijd-toneel' en benoemt en eert hen die ervoor gezorgd hebben dat we vandaag de dag kunnen genieten van de natuur, rust en ruimte die Drenthe biedt. Het boek maakt duidelijk dat dit geen vanzelfsprekendheid is.

Gewogen Ruimte toont een boeiend overzicht in tekst en beeld van de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe vanaf 1970. Naast een waardevol historisch naslagwerk is het ook bedoeld om aan te zetten tot kritisch nadenken over de toekomst van Drenthe. Het boek eindigt met een overzicht van projecten die op de valreep niet doorgingen, een lijst met 'toppers' (succesprojecten) en een lijst met 'tobbers' voor de toekomst. Landinrichting stopt immers nooit.

Film =HABITAT= Nationaal Park Drentsche Aa

Op 29 januari 2020 is de nieuwste natuurfilm van Henk en Janetta Bos, =HABITAT= Nationaal Park Drentsche Aa, in première gegaan in de Nieuwe Kolk in Assen. Ruim drie jaar lang filmde Henk en Janetta in dit gebied, dat hun na aan het hart ligt. Ze noemen het zelf 'een van de mooiste Nederlandse nationale parken' en 'een van de best bewaarde beekdallandschappen van West-Europa'. Dat heeft geresulteerd in een schitterend en waardevol document waarin de Drentse natuur zich openstelt als nooit tevoren en van begin tot eind wordt ondergaan als een avontuur. Vol prachtige verhalen over wat zich binnen deze ongerepte natuur afspeelt en waarvoor sommige dieren maandenlang werden gevolgd. Die ongelofelijke ervaring en dat waanzinnige avontuur laten zij nu aan de wereld zien.

Evert Musch tentoonstelling Museum Thijnhof

Museum Thijnhof in Coevorden is begonnen aan een reeks tentoonstellingen met als thema een overleden bekende Drents kunstschilder. Daarbij zijn veel werken te zien die anders niet te zien zijn, omdat ze in particulier bezit zijn of in depots liggen. Na de eerste tentoonstelling rond Erasmus Bernard van Dülmen Krumpelmann kiest het museum in 2020 voor Evert Musch. Een schilder wiens leven en werk nauw verbonden is met de Drentsche Aa. Zijn bekendste werk, 'Stroomdal Drentse Aa, tussen Schipborg en Oudemolen, gezien vanaf de Kymmelsberg, 1946-1955', droeg bij aan het behoud van het stroomdallandschap Drentsche Aa als stelsel van meanderende beken. Musch woonde een groot deel van zijn leven in Anloo. Zijn kunstwerken laten veel aspecten zien van het Drentse landschap en van het boerenleven, maar ook van havens en zeegezichten in Noord-Nederland en van mensen die zich door hem lieten portretteren. Hij heeft zich niet beperkt tot Drenthe, maar was ook actief in Frankrijk, Spanje en Portugal. De tentoonstelling 'Evert Musch. Een schilder die naar Drenthe kwam' is 29 januari 2020 geopend en was gepland om tot 28 april 2020 te lopen. Een boek met dezelfde titel is uitgegeven in samenwerking met Uitgeverij Van Gorcum.

Autobiografie Harm Tjalling Waterbolk

H.T. Waterbolk (geboren Havelte 1924) was van 1954 tot 1987 hoogleraar in de Prehistorie en Germaanse archeologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was de opvolger van prof. dr. A.E. van Giffen (1884-1973), de oprichter van het Biologisch-Archeologisch Instituut, nu het Groninger Instituut voor Archeologie. In 'Veranderend verleden - Mijn zoektocht naar structuur in onze voorgeschie-

denis' schetst hij zijn jeugd in het landelijke Havelte, zijn studie biologie aan de RUG, de 'overstap' naar de archeologie, het uitdagende werkveld gedurende zijn jaren als hoogleraar en ten slotte zijn werkzaamheden tijdens de ruim drie decennia na zijn pensionering. Uit alles blijkt zijn grote en blijvende liefde voor de biologie, vanaf zijn lidmaatschap van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, zijn plantensociologisch onderzoek, zijn vroege beschrijvingen van natuurterreinen in zijn geboortedorp en zijn proefschrift over pollenanalytisch onderzoek van grafheuvels tot zijn adviserende rol bij natuurbeherende organisaties. Het boek belicht ook de archeologische thema's die hem decennialang bezighielden: de ontwikkeling van het cultuurlandschap, de structuur van de Drentse dorpen en de ontwikkeling van het woonstalhuis vanaf de Bronstijd tot in de Hoge Middeleeuwen.

Ook de affaire Vermaning komt uitgebreid aan de orde.

Het boek, uitgegeven door Uitgeverij Barkhuis, bevat veel illustraties die nooit eerder gepubliceerd zijn.

Taarlo 1200 jaar

Taarlo viert in 2020 zijn 1200-jarig bestaan. De geschreven geschiedenis van het dorp gaat terug tot het jaar 820, waarin ene Theodgrin het dorp schenkt aan het klooster in Werden ('Villa qui dicitur in pago Threat', bron: 'Oorkonde van Theodgrin', Bibliotheek Rijksuniversiteit te Leiden). Daarmee is Taarlo het oudste dorp van Drenthe.

De viering van '1200 jaar Taarlo' wordt een vierdaags evenement beginnend op 27 augustus 2020, waar alle inwoners zich, ongeacht leeftijd, achtergrond of beperking bij kunnen en willen aansluiten. Tijdens dit meerdaags evenement is er ruimte voor een historische terugblik, cultuur, muziek, toneel en diverse andere activiteiten voor jong en oud. Het wordt een feest 'door en voor' Taarloërs en oud-Taarloërs.

Bijlagen

1. Organisatie Nationaal Park Drentsche Aa

Overlegorgaan Drentsche Aa

Voorzitter	Hendrik Oosterveld
Secretaris	Kees Folkertsma
Provincie Drenthe	Henk Jumelet
Waterschap Hunze en Aa's	Fien Heeringa
Gemeente Aa en Hunze	Henk Heijerman
Gemeente Assen	Janna Booij/Karin Dekker
Gemeente Groningen	Inge Jongeman
Gemeente Tynaarlo	René Kraaijenbrink
Staatsbosbeheer	Ans van Wijk
BOKD	Theo Brugman
LTO Noord	Jan Bloemerts
LTO Noord	Hans Mentink
Natuur- en Milieufederatie Drenthe	Reinder Hoekstra
Recreatiesector	Tienke Zingstra
Waterbedrijf Groningen	Riksta Zwart

Adviseur:

Ministerie van LNV, DG Natuur en Regio Jaap Verhulst

Programmateam Drentsche Aa

Secretaris Overlegorgaan	Kees Folkertsma (voorzitter)
Provincie Drenthe	Anneke Twijnstra
Provincie Drenthe	Priscilla Verplanke
Waterschap Hunze en Aa's	Willem Kastelein
Gemeente Aa en Hunze	Arne Thieme
Gemeente Assen	Pieter Gautier
Gemeente Groningen	Peter Teerhuis
Gemeente Tynaarlo	Jaap Nanninga
LTO Noord	Taeke Wahle
Staatsbosbeheer	Bernie Jenster
BOKD	Luit Hummel
Recreatiesector	Richard van der Hulst
Recreatieschap Drenthe	Dick Dijkstra
Waterbedrijf Groningen	Mario Post
De Hondsrug UNESCO Geopark	Cathrien Posthumus
IVN Drenthe	André Brasse
Prolander	Hans Verhoogt
Prolander	Meriam Tuinstra

Agendalid:

Gemeente Midden-Drenthe Iris Zwartkruis
Natuur- en Milieufederatie Drenthe Judith van den Berg

Werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie (ECR)

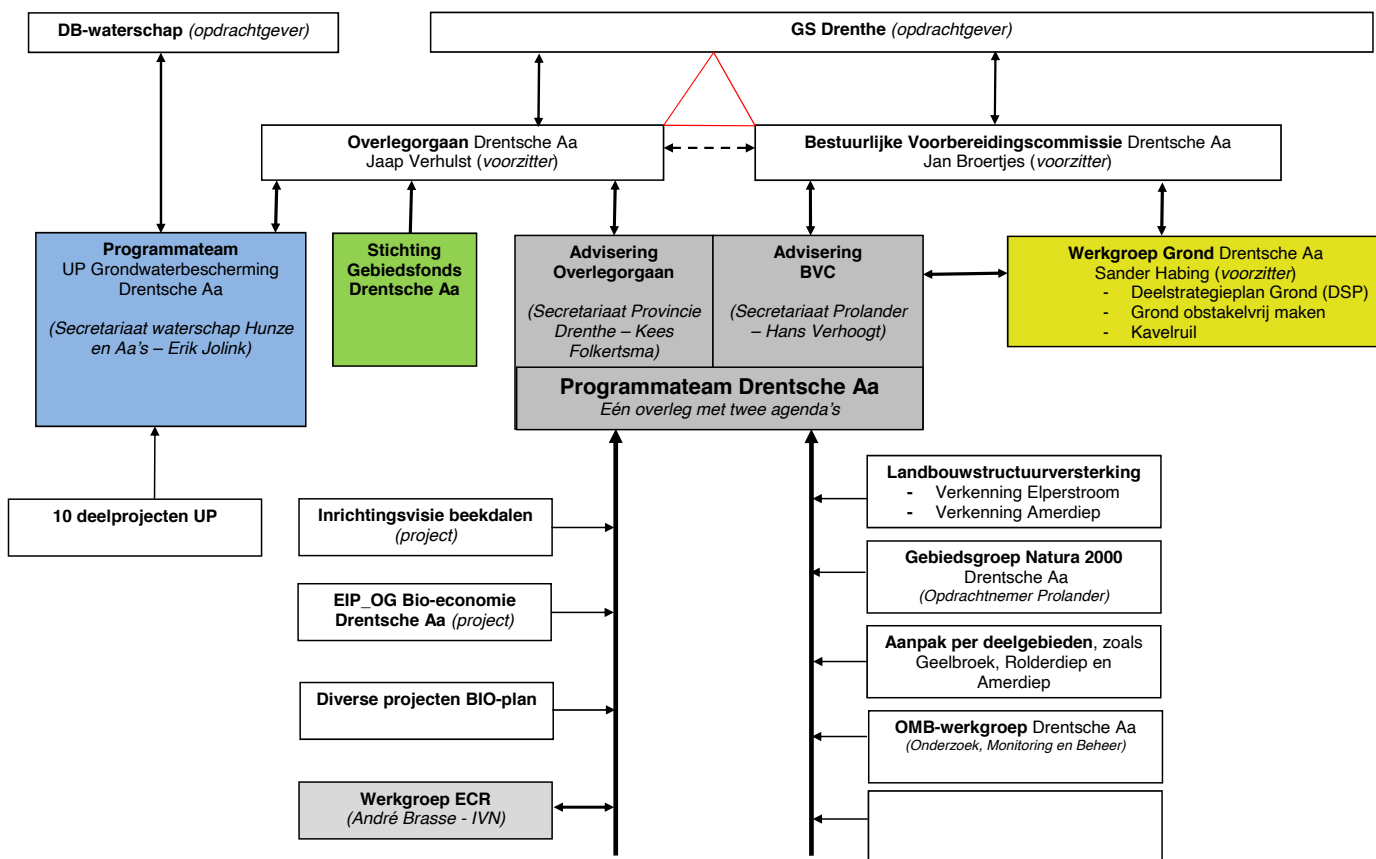
IVN Drenthe	André Brasse
IVN Drenthe	Timanca Manak
Gemeente Aa en Hunze	José Reinholdt
Gemeente Assen	Mirjam Veldman / Johan Wessel
Gemeente Tynaarlo	Berend Kupers
Waterschap Hunze en Aa's	Cora Kuiper
Waterbedrijf Groningen	Wiejanda Moltmaker
Recreatiesector	Rein de Wilde
Staatsbosbeheer	Kees van Son
Staatsbosbeheer	Evert Thomas

Secretaris Overlegorgaan
 Gebiedsbewoner
 LTO Noord
 De Hondsrug UNESCO Geopark
 Het Drentse Landschap
 Marketing Drenthe

Kees Folkertsma
 Albert Hovius
 Jannie Warringa
 Liesbeth Simons
 Hanna Schipper-Seton
 Yvonne Cornax

Organisatieschema Deelprogramma Drentsche Aa

Als onderdeel Programma Nationale Parken en Programma Natuurlijk Platteland

2. Overzicht Gastheren en -vrouwen Drentsche Aa

Zie actueel overzicht op:

www.drentscheaa.nl/divers/gastvrij-onthaal

Nationaal Park
Drentsche Aa

Home Actueel Bezoeken 1965 - 2015 Gebied Organisatie en b

Home / Gastvrij onthaal

Drentsche Aa Gastheren en -vrouwen

Nationaal Park Drentsche Aa heeft geen bezoekerscentrum. In plaats daarvan hebben we een netwerk van Drentsche Aa gastheren en gastvrouwen. Deze enthousiaste gebiedsondernemers hebben hiervoor een cursus Drentsche Aa gastheerschap gevolgd. U vindt ze verspreid over het gehele Drentsche Aa gebied. Ze zijn herkenbaar aan het Drentsche Aa gevelbordje met de grote i.

3. Besluitenlijsten Overlegorgaan Drentsche Aa 2019

BESLUITENLIJST d.d. 21 januari 2019

Van de 56e vergadering van het Overlegorgaan Drentsche Aa in Pannenkoekenboerderij Brinkzicht, Brink 1 te Gasteren

Besluit/actie	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van 15 oktober 2018 ongewijzigd vast	Secretaris	2
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt de Monitoringsrapportage Drentsche Aa - 3e Meting (2017) vast, met inachtneming van de ter vergadering ingebrachte aandachtspunten. De secretaris en het Programmateam Drentsche Aa gaan kijken welke actiepunten eerder zijn op te pakken t.b.v. het 3e BIO-plan (2020 – 2030)	Secretaris	4
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt de Notitie 'Drentsche Aa, landschap met energie' vast. De notitie zal door voorzitter namens het Overlegorgaan Drentsche Aa aan de regionale overheden worden aangeboden als inbreng voor het proces van de Regionale Energie Strategie (RES) Drenthe.	Secretaris/ voorzitter	7
Mevrouw Van Wijk zal navragen of de bestaande aanduiding van de ANWB-route Wandelspoor door het beekdal Rolderdiep eventueel moet worden aangepast voor alternatief tracé. Dit omdat zelfs ervaren wandelaars in de problemen komen.	Staatsbosbeheer/ Recreatieschap	9

BESLUITENLIJST d.d. 6 mei 2019

Van de 57e vergadering van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa in Café Centraal, Dorpsstraat 8 te Tynaarlo

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van 21 januari 2019 ongewijzigd vast.	Secretaris	2
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0 vast, met inachtneming van de ter vergadering ingebrachte aandachtspunten. Er wordt voor de planuitwerking een werkgroep ingesteld, die ook naar de financiering kijkt	Secretaris	4
Na 16 jaar besluit het Overlegorgaan haar officiële naam 'Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa' niet meer te gebruiken. In alle uitingen wordt vanaf nu alleen nog maar 'Nationaal Park Drentsche Aa' gebruikt. Ook het logo wordt hierop aangepast.	secretaris	
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt de Merkgids Nationaal Park Drentsche Aa vast, met inachtneming van de ter vergadering ingebrachte aandachtspunten	Secretaris	5
Het Overlegorgaan Drentsche Aa neemt kennis van het Jaarverslag 2018 Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa.		6
Het Overlegorgaan Drentsche Aa neemt met instemming kennis van het Jaarverslag 2018 Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa vast.		7
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stemt in met het IVN-financieringsvoorstel inzet Communicatie & Educatie Nationaal Park Drentsche Aa (2020 – 2023)	Secretaris / IVN	8
Het Overlegorgaan stelt het Inrichtingsplan Kwaliteitsimpuls Ruiteweg-Zeegsesteeg inhoudelijk vast en mandateert de beide colleges van B&W om te besluiten over de financiering. Daarna start de benodigde procedure voor verkeersbesluit. Het definitieve financieringsvoorstel komt tzt terug in het Overlegorgaan.	Secretaris / gemeente Aa en Hunze & Tynaarlo	9.1
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stemt in met de voorgestelde aanpak om de Monitoringsrapportage Drentsche Aa te vertalen naar het 3e BIO-plan (2020 – 2030)	Secretaris	9.2

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan bevestigt haar commitment om met de ontwikkeling van een 'Stroomdalboerderij Drentsche Aa' door te gaan. Het Overlegorgaan stemt in met het voorstel dat de gemeente Aa en Hunze de helft van het voorbereidingskrediet kan declareren bij het Nationaal Park Drentsche Aa (tot een maximum van € 10.000,-) ten laste van het Bestedingenplan 2019.	Secretaris Gemeente Aa en Hunze	9.3
Het Overlegorgaan Drentsche Aa neemt het concept Jaarverslag 2018 Nationaal Park Drentsche Aa voor kennisgeving aan. De definitieve versie volgt via een schriftelijke ronde.	Secretaris	10
Het Overlegorgaan Drentsche Aa besluit vanaf 2020 vier keer per jaar te vergaderen, met een maximum van twee presentaties per vergadering.	Voorzitter en secretaris	14

BESLUITENLIJST d.d. 28 oktober 2019

Van de 58e vergadering van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa in het Brinkhotel, Brink Oostzijde 6 in Zuidlaren

Besluit	Door wie?	Agendapunt
Het Overlegorgaan Drentsche Aa stelt het verslag van 6 mei 2019 met de ter vergadering genoemde wijzigingen en opmerking vast.	Secretaris	2
Namens het Overlegorgaan zal de secretaris het Nationaal Park Drentsche Aa aanmelden voor een integrale gebiedsgerichte uitwerking vanuit de agenda Boer, Burger en Biodiversiteit. Het Drentsche Aa-gebied als proeftuin voor natuurinclusieve landbouw.	Secretaris	
Het Overlegorgaan stelt het Bestedingenplan 2020 Nationaal Park Drentsche Aa vast.	Secretaris	7.3
Het Overlegorgaan stelt onder de ter vergadering gemaakte voorbehouden het vergaderschema 2020 vast: Woensdagavond 5 februari om 20:00 uur Donderdagmiddag 23 april om 15:00 uur Donderdagmiddag 11 juni om 15:00 uur Jaarlijkse excursie - Vrijdag 11 september van 09:00 uur tot 12:00 uur Donderdagavond 26 november om 20:00 uur	Secretaris	8.6

4. Eindafrekening Bestedingenplan 2019

Project	Trekker / Opdrachtgever	Uitgaven
Integrale Kanskaart (IKK): uitwerking van benoemde projecten	Secretariaat, AND, andere partijen	€ 0
Landschapsvisie 2.0: Uitwerking van benoemde projecten + kennis- en kwaliteitsnetwerk Drentsche Aa + Evaluatie I&B-plan Strubben-Kniphorstbosch	SBB / gemeenten / SLD / secretariaat /	€ 3.020
PvA Levend Bezoekersnetwerk 2.0 + Merkgids Drentsche Aa: opstellen + uitwerking van benoemde projecten + herkenbaarheid informatiepunten + Kwaliteitsimpuls Ruitersweg - Zeegersteeg + Activatieplan op een A3	Secretariaat / IVN	€ 25.550
Extra inzet IVN + uitvoeren V&E+C jaarprogramma + Junior Rangers	IVN / werkgroep ECR	€ 73.240
Nieuwsbrief Doorstroom (2 keer per jaar) + OpStap-krant 2019	werkgroep ECR	€ 17.202
Folders, promotiemateriaal etc.	werkgroep ECR / secretariaat	€ 9.454
Diverse Projecten: Pilot LoRaWAN Deurzerdiep	Secretariaat / Staatsbosbeheer / Waterschap	€ 5.883
Monitoringsrapportage Drentsche Aa - 3e Meting	Secretariaat	€ 12.800
Uitwerken/ondersteuning Gebiedsfonds Drentsche Aa	Secretariaat	€ 124
Plan van Aanpak 'Stroomdalboerderij Drentsche Aa'	Initiatiefgroep / secretariaat	€ 13.320
Kosten SNP + EUROPARC	Secretariaat	€ 3.912
Kosten Overlegorgaan Drentsche Aa	Secretariaat	€ 12.125
Publieksdag Drentsche Aa - Klokhuisdag Nationale Parken in Almere	Secretariaat	€ 58
Onvoorzien	Secretariaat	€ 5.278
	TOTAAL	€ 181.967

5. Overzicht afgeronde projecten

Nationaal Park Drentsche Aa 'Van brongebied tot benedenloop'

Afgeronde projecten vanaf 2002		
Stand van zaken 31 december 2019		
Status	Afgerond	
Thema	Aantal projecten	Totale investering
Landbouw	29	€ 2.539.949
Natuur en Landschap	63	€ 7.991.823
Recreatie	60	€ 6.351.799
V&E	15	€ 909.595
Water	29	€ 23.911.633
Wonen en Leefbaarheid	35	€ 2.826.547
Gebiedsfonds Drentsche Aa	45	€ 3.776.274
Eindtotaal	276	€ 48.307.620

Status	Afgerond		
Financiële verdeling afgeronde projecten vanaf 2002			
Stand van zaken 31 december 2019			
EU-geld	€ 6.040.612	12,5%	
Rijk - ROM/WCL	€ 3.482.653	7,2%	24,3% € 11.745.449
Rijk - SGM/SGB	€ 2.411.307	5,0%	Totale Rijksbijdrage
Rijk - Overig (o.a. Belvédère)	€ 5.851.488	12,1%	
Provincie - Drenthe en Groningen	€ 7.560.474	15,7%	20,9% € 10.081.783
Provincie - Nationaal Park Drentsche Aa	€ 1.137.863	2,4%	Totale Provinciale bijdrage
Provincie - Nationaal Landschap DA	€ 1.383.446	2,9%	
Gemeenten	€ 9.280.374	19,2%	
Waterschap	€ 3.692.416	7,6%	
SBB / NM / HDL	€ 1.508.380	3,1%	
Particulieren	€ 1.345.773	2,8%	
Gebiedsfonds Drentsche Aa	€ 188.230	0,4%	
Overig derden	€ 4.424.605	9,2%	
Som van Totale investering	€ 48.307.620	100,0%	

6. Actuele nieuwsberichten op de website in 2019

[Trailer en filmposter Habitat](#)

16 december 2019- Trailer en filmposter Habitat

[Barbizon tentoonstelling excursie Rolde](#)

6 december 2019 - 29 december 13:30-16:00 uur organiseren Nationaal Park en Het Drentse Landschap samen een Barbizon wandelexcursie in Rolde.

[Volhardende bevers in het Gasterense Diep bezorgen waterschap hoofdpijn](#)

2 december 2019- Volhardende bevers in het Gasterense Diep bezorgen waterschap hoofdpijn

[Nieuw! Avondcursus Gastheerschap](#)

29 november 2019 - Nationaal Park Drentsche Aa organiseert in februari en maart 2020 de cursus 'Drentsche Aa Gastheerschap' voor Drentsche Aa gebiedsondernemers. De cursisten leren in vier bijeenkomsten de verhalen, bijzonderheden en kwaliteiten van het Drentsche Aa landschap.

[Verspreiding nieuwsbrief Doorstroom](#)

25 november 2019 - Verspreiding nieuwsbrief Doorstroom folders

[Presentatie over project Bio-economie Drentsche Aa - Demoveld Wedbroeken](#)

14 november 2019 - Presentatie over project Bio-economie Drentsche Aa - Demoveld Wedbroeken

[Bijeenkomst beregenen uit grondwater Drentsche Aa](#)

6 november 2019 - Bijeenkomst beregenen uit grondwater Drentsche Aa

[Geelbroek informatieavond 7 november](#)

28 oktober 2019 - Geelbroek informatieavond 7 november

[Nacht van de nacht](#)

21 oktober 2019 - Nacht van de nacht

[Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa](#)

16 oktober 2019 - Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

[Waterbeheerprogramma 2022-2027](#)

14 oktober 2019 - Waterbeheerprogramma 2022-2027

[Stikstofhoogleraar Jan Willem Erisman in Universiteit van Nederland](#)

23 september 2019 - Stikstofhoogleraar Jan Willem Erisman in Universiteit van Nederland

[Persbericht naamgeving](#)

29 augustus 2019 - Nationaal Park Drentsche Aa heet voortaan ook écht Nationaal Park. Jaarverslag en monitoringsrapportage zijn gepubliceerd

[Jaarverslag 2018 online beschikbaar](#)

26 augustus 2019 - Het jaarverslag 2018 van het Nationaal Park Drentsche Aa is online beschikbaar.

[Internationale jongeren vrijwillig aan de slag in Nationaal Park Drentsche Aa](#)

20 augustus 2019 - Internationale jongeren vrijwillig aan de slag in Nationaal Park Drentsche Aa

Cursus Gastheerschap

15 augustus 2019 - Nationaal Park Drentsche Aa organiseert in oktober / november de cursus 'Drentsche Aa Gastheerschap' voor Drentsche Aa gebiedsondernemers. De cursisten leren in vier bijeenkomsten de verhalen, bijzonderheden en kwaliteiten van het Drentsche Aa landschap.

'Goed om samen te werken aan nieuw stelsel van nationale parken'

29 juli 2019 - 'Goed om samen te werken aan nieuw stelsel van nationale parken'

Stikstof in de Drentse natuur: hoe erg is het?

27 juni 2019 - In Nederland is veel stikstof en dat zorgt voor problemen in de natuur. Auto's en boerderijen stoten stikstof uit dat verderop neerdaalt op natuurgebieden, met alle gevolgen van dien. Ook de Drentse natuur heeft daar last van. Gelukkig zijn er herstelmaatregelen.

NP Drentsche Aa start Junior Ranger groep

28 mei 2019 - Nationaal Park Drentsche Aa start in september 2019 met het jongerenprogramma 'Nationaal Park Drentsche Aa Junior Rangers'. Nationaal Park Drentsche Aa vindt het belangrijk om jongeren vroegtijdig bij de Drentsche Aa natuur en landschap te betrekken.

26 mei Dag Nationaal Park Drentsche Aa

17 mei 2019 - Zondag 26 mei, houdt Nationaal Park Drentsche Aa de Europese Nationale Parken dag 2019 op de parkeerplaats Gasterse duinen. Hoe ver kun jij een zwerfsteen werpen? Weet jij welke pootafdruk bij welk dier hoort? Proef jij het verschil tussen kraanwater uit de Drentsche Aa of bronwater uit de fles? Ga je mee vissen in het Oudemolensche Diep, op onderzoek in de natuur of maak je liever een natuurschilderijtje? Het wordt een gezellige doe- en informatiemarkt waar van alles te beleven en doen is.

Geopark week 2019

9 mei 2019 - Geopark week 2019

Laatste kans, nog een paar plekken vrij! Drentsche Aa informatietocht met touringcar op 11 mei

29 april 2019 - Laatste kans! Nog een paar plekken vrij. Op zaterdagmorgen 11 mei houdt Nationaal Park Drentsche Aa een Drentsche Aa tour in de bus onder begeleiding van NP medewerkers en een boswachter van Staatsbosbeheer. Met de deelnemers (her)ontdekken we het landschap van Nationaal Park Drentsche Aa. We bezoeken dit jaar het zuidelijk deel van Nationaal Park Drentsche Aa, waaronder de bossen van het 'Hart van Drenthe', het Wolfenpad en de uitkijktoren Holmers Falkenbroek.

Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

26 april 2019 - Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

Excursie 'van bron tot tap' op za. 27 april afgelast

25 april 2019 - De geplande excursie 'van bron tot tap' op zaterdag 27 april (ism waterbedrijf Groningen en Staatsbosbeheer) is afgelast.

Steenuilen welkom in gemeente Aa en Hunze

16 april 2019 - Steenuilen welkom in gemeente Aa en Hunze

Drentsche Aa Junior Rangers

5 april 2019 - Drentsche Aa krijgt Junior Rangers. Nationaal Park Drentsche Aa werkt aan een Junior Ranger programma voor jongeren van 12 tot 19 jaar. Zij worden betrokken bij natuur en landschap in het gebied en worden ambassadeur van het Nationaal Park. Junior Rangers beginnen als aspirant. De aspirant Rangers

maken kennis met het werk van een 'ranger' (begeleider). Na een basisopleiding en afsluitend zomerkamp zijn ze officieel Junior Ranger.

Enquête De Strubben Kniphorstbosch

4 april 2019 - Uitnodiging onderzoek over Strubben Kniphorstbosch. Wij nodigen u graag uit voor een onderzoek over De Strubben Kniphorstbosch. Onafhankelijk onderzoeksbureau Motivaction voert een onderzoek uit over hoe u, als bezoeker of gebruiker, tegen het gebied aankijkt. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van Staatsbosbeheer, in samenwerking met Nationaal Park Drentsche Aa en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Het Klokhuis komt met zevendelige serie over de Nationale Parken

4 april 2019 - Vanaf dinsdag 9 april zie je in Het Klokhuis wat er allemaal te beleven is in de Nederlandse natuur.

Inschrijving Drentsche Aa 'safari' geopend

22 maart 2019 - Op zaterdag 11 mei organiseert Nationaal Park Drentsche Aa de Drentsche Aa bewonersdag 2019. Een gezellige dag waarop Drentsche Aa bewoners hun woonomgeving (her)ontdekken. De bewonersdag is tevens bedoeld voor ontmoeting en uitwisseling tussen bewoners en organisatie van het Nationaal Park Drentsche Aa.

De Cabiner: huisje op de prairie

18 maart 2019 - De Cabiner: huisje op de prairie

Hoe de stengelloze sleutelbloem te behouden

13 maart 2019 - Hoe de stengelloze sleutelbloem te behouden

Vervolggesprek over de te verleggen Geelbroekerweg

7 maart 2019 - Vervolggesprek over de te verleggen Geelbroekerweg

Subsidieregeling groene burgerinitiatieven

4 maart 2019 - Subsidieregeling groene burgerinitiatieven

Aa en Hunze schoon: dat doen we samen!

5 februari 2019 - Aa en Hunze schoon: dat doen we samen!

Bewonerscursus NP Drentsche Aa 4, 11 en 18 maart 2019

29 januari 2019 - Op 4, 11 en 18 maart 2019 houdt Nationaal Park Drentsche Aa een bewonerscursus over het Drentsche Aa gebied.

Globale planning inrichtingsplan Geelbroek

21 januari 2019 - Globale planning inrichtingsplan Geelbroek

Boswerkzaamheden en houtoogst Evertsbos Drentsche Aa

17 januari 2019 - Boswerkzaamheden starten in het Evertsbos

Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

17 januari 2019 - Vergadering Overlegorgaan Drentsche Aa

7. Adressen partners

Secretariaat Nationaal Park Drentsche

Aa

Postbus 122, 9400 AC Assen
Bezoekadres: Westerbrink 1 in Assen
T (0592) 365555
E drentscheaa@drenthe.nl
www.drentscheaa.nl

IVN Drenthe

Postbus 125
9400 AC Assen
T (0592) 371740
www.ivn.nl

Staatsbosbeheer

Postbus 333
9700 AH Groningen
T (050) 7074444
www.staatsbosbeheer.nl

LTO Noord

Postbus 186
9200 AD Drachten
T (088) 8886666
www.ltonoord.nl

Recreatiesector

p/a Recreatieschap Drenthe
Brink 4b
7981 BZ Diever
T (0521) 593210
www.recreatieschapidrenthe.nl

Natuur- en Mileufederatie Drenthe

Hertenkamp 6
9401 HL Assen
T (0592) 311150
www.nmfdrenthe.nl

Waterschap Hunze en Aa's

Postbus 195
9640 AD Veendam
T (0598) 693800
www.hunzeenaas.nl

Vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD)

Dr. Nassaulaan 3a
9401 HJ Assen
T (0592) 315121
www.bokd.nl

Gemeente Aa en Hunze

Postbus 93
9460 AB Gieten
T (0592) 267777
www.aaenhunze.nl

Gemeente Assen

Postbus 30018
9400 RA Assen
T (0592) 366911
www.assen.nl

Gemeente Groningen

Postbus 30026
9700 RM Groningen
T 14 050 (verkort nummer)
www.gemeente.groningen.nl/

Gemeente Midden-Drenthe

Postbus 24
9410 AA Beilen
(0593) 539222
www.middendrenthe.nl

Gemeente Tynaarlo

Postbus 5
9480 AA Vries
T (0592) 266662
www.tynaarlo.nl

NV Waterbedrijf Groningen

Postbus 24
9700 AA Groningen
T (050) 3688688
www.waterbedrijfgroningen.nl

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)

Postbus 20401
2500 EK Den Haag
T (070) 3798911
www.rijksoverheid.nl

Provincie Drenthe

Postbus 122
9400 AC Assen
T (0592) 365555
www.drenthe.nl

De Hondsrug UNESCO Global Geopark

Bronnegerstraat 12
9531 TG Borger
(0599) 236374
www.geoparkdehondsrug.nl

Nationale Parken

- 1 Schiermonnikoog
- 2 Lauwersmeer
- 3 Duinen van Texel
- 4 De Alde Feanen
- 5 **Drentsche Aa**
- 6 Drents-Friese Wold
- 7 Dwingelderveld
- 8 Weerribben-Wieden
- 9 Zuid-Kennemerland
- 10 De Sallandse Heuvelrug
- 11 De Hoge Veluwe
- 12 Veluwezoom
- 13 Utrechtse Heuvelrug
- 14 De Biesbosch
- 15 Oosterschelde
- 16 De Loonse en Drunense Duinen
- 17 De Maasduinen
- 18 De Zoom- Kalmthoutse Heide
- 19 De Grootte Peel
- 20 De Meinweg

De Nationale Parken richten zich op:

- Bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap
- Natuurgerichte recreatie
- Educatie en voorlichting
- Onderzoek

Uitgave:

Nationaal Park Drentsche Aa, 2020
Postbus 122, 9400 AC Assen
www.drentscheaa.nl

Verhaal van de Nederlandse Natuur

Op maar weinig plekken in de wereld is de natuur op korte afstand zo divers als in Nederland. En nergens is de interactie tussen water en land, en tussen natuur en mens, zo duidelijk aanwezig en zo inventief aangepakt.

In Nederland koesteren we onze natuur en zijn we ons bewust van de kwetsbaarheid ervan. Onze Nederlandse volksaard en het leven met beperkte ruimte, wind en water vormen onze natuur en hoe we ermee omgaan; we versterken en ontwikkelen. Wij doen het 'the Dutch way': zorgzaam en nuchter, maar ook ondernemend en vernieuwend. We staan open voor ideeën en inzichten, proberen deze graag uit en gaan verbindingen aan tussen de natuur en haar omgeving.

De interactie tussen water en land, en tussen natuur en mens, heeft unieke gebieden opgeleverd. Duinen, bossen, heide, laagveen, getijdenwater, beekdalen en vennen; allemaal op korte afstand van elkaar. Elk gebied heeft zijn unieke karakter en historie, met eigen planten, dieren en landschappen. En een geheel eigen rust en dynamiek.

In Nederland staan we voor natuur die uitnodigend is. Waar iedereen natuur op zijn manier kan beleven juist door de diversiteit tussen en binnen gebieden. Waar natuur en mens elkaar versterken in al hun diversiteit.

In Nederland is natuur onderdeel van onze historie, maar zeker ook van onze toekomst die we samen maken. Welkom in onze unieke natuur!

De 20 Nationale Parken vertellen het verhaal van de Nederlandse natuur en het omliggende landschap. Landschap, natuur en onze identiteit zijn met elkaar verbonden. Bewoners en ondernemers die het verhaal van hun gebied ontdekken zijn trots op hun gebied.

